

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑβδομος

Συνδρομὴ ἑτήσια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10. Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

25 Φεβρουαρίου 1879

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Συνήχημα ἰδί σελ. 97.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II'

Ἐμενον ἤδη ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ μόνον στήριγμα τῆς ὀρφανῆς οἰκογενείας μου· ἐγὼ εἶχον νὰ τὴν διαθρέψω, ἐγὼ νὰ φροντίσω περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀδελφῶν μου, ἐγὼ νὰ γηροκομήσω τὴν μητέρα μου. Ἀντὶ δὲ παντὸς πόρου καὶ πάσης ἐργασίας εἶχον μόνην τὴν δοθεῖσαν παρὰ τοῦ Νέγρου ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ μὲ τοποθετήσῃ ὅταν καὶ ἀφοῦ τὸ Νκύπλιον ἀλωθῇ. Ἀλλ' ἐν τῷ μου ἔλεγε κάτι, ὅτι τὸ στάδιόν μου δὲν ἦτο ἐκεῖ. Αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις καὶ ἡ ὅλη ἀγωγὴ μου μ' ἐσχημάτισαν ἔμπορον, καὶ συνήσθονόμην ὅτι προορισμὸς μου ἦτο τὸ ἐμπόριον, ὅτι δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἡδυνάμην νὰ προουδένω ἀποκαθιστάμενος χρήσιμος εἰς ἐμὲ αὐτόν, εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ πόθεν ν' ἀρχίσω; Ποῦ ἡ βῆσις ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ στηρίξω τὰς ἐνεργείας μου; Ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Ἐπερίσσευον μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ πατρός μου ὀλίγα χρήματα ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ δακτυλιδίου, ἀλλὰ τὸ ποσὸν ἦτο ἀσήμαντον καὶ μόλις ἐξήρκει διὰ τὴν ἐκ Σπετσῶν ἀναχώρησιν, περὶ τῆς ὁποίας ἤρχισα ἀμέσως τότε νὰ σκέπτομαι. Δὲν ἦσαν αἱ Σπέτσαι ὁ ἀρμόδιος δι' ἐμὲ τόπος. Τὸ ἐμπόριον ἀπαιτεῖ τάξιν καὶ ἀσφάλειάν τινα καὶ ἡσυχίαν. Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπικρατῶσι τὰ συστατικὰ ταῦτα τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης νήσου, ἐνόσω οἱ πολῖταί της, θυσιάζοντες καὶ ζῶν καὶ περιουσίαν εἰς τὴν ἀνίσον κατὰ

τοῦ ἐχθροῦ πάλιν, ἀπέκτων ἐξ ἀνάγκης ὡς εἴ-
ζεις τὴν περιρρόνησιν τῆς ζωῆς, τὴν ὑπερίσχυ-
σιν τῆς βίας καὶ τὴν αὐτοδικίαν; Ταῦτα ἦσαν
φυσικαὶ τῶν περιστάσεων συνέπειαι. Ἄνευ προῦ-
πάρχοντος κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀνευ Κυβερ-
νήσεως ἰσχυρᾶς, ἀνευ πόρων τακτικῶν καὶ ὑπε-
ρέχοντός τινος κέντρου, ἡ ἐπανάστασις προή-
γετο καὶ κῦδοκίμει δι' ἀτομικῶν μόνων θυσιῶν
καὶ ἀγώνων, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ σάλου ἐκείνου
ἡ δύναμις ἐβασίλευε καὶ ἐπεβάλλετο ἡ σπάθη.
Ὁ δὲ ἀγὼν ἦτο ἀληθῶς ὑπὲρ τῶν ὅλων. Τὸ σύν-
θημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος» δὲν ἦτο φράσις
κενὴ ἢ πομπώδης καύχησης, διότι ἐκ τῶν προ-
τέρων ἦτο γνωστὸν τί ἤθελον διαπραΰξει οἱ Τούρ-
κοι ἐὰν ἡ ἀντίστασις κατεβάλλετο. Ἡ τύχη
τῆς Χίου ἦτο φοβερὸν διὰ τὰς Σπέτσας καὶ τὰς
ἄλλας ναυτικὰς νήσους προμνήμια. Ὡστε οἱ
ἄνθρωποι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας εἰς
τοὺς ἀγῶνάς των, ἡ δὲ ὅλη ἀτμοσφαῖρα εἶχεν
ἀγρίον τι καὶ ὠμόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο βεβαίως
κατάλληλον πρὸς τοῦ ἐμπορίου τὴν ἀνάπτυξιν.
Τίς ἐσκέπτετο περὶ ἀστυνομίας, τίς περὶ δικα-
στηρίων τότε; Ἀπέναντι τοσαύτης αἱματοχυ-
σίας καὶ τῆς ζωῆς ἡ ἀξία εἶχεν ἐκπέσει εἰς τὴν
κοινὴν ἐκτίμησιν. Μίαν ἡμέραν ἐφρονέθη ἐνώ-
πιόν μου εἰς τὴν ἀγορὰν εἰς Ραγούζαιος, κατὰ
συνέπειαν λογομαχίας μετὰ τῶν ἀγοραστῶν του,
ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν σαρδελῶν, τὰς ὁποίας ἐ-
πώλει! Ὁ φόνος τοῦ Ραγούζαιου ἐκείνου ἐνίκησε
πάντα ὑπομένοντα δισταγμὸν μου ὡς πρὸς τῆς
ἀναχωρήσεως τὸ ζήτημα. Ἀπεφάσισα ὀριστι-
κῶς νὰ ἐπιστεφῶμαι εἰς Τήνον. Ἐκεῖ οἱ κά-
τοικοι ἦσαν ὀλιγώτερον πολεμικοί, τὰ ἦθη ἡμε-
ρώτερα καὶ εὐκολώτερος ὁ βίος, χάρις δὲ εἰς τὸν
Μαυρογέννην καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκ Χίου πρό-
σφυγας, ἡδυνάμην νὰ θεωρῶμαι ὀλιγώτερον ξέ-
νος εἰς Τήνον ἢ ἀλλαχοῦ.

Ἀπεχαιρέτισα λοιπὸν μετὰ συντριβῆς καρ-
δίας τὸν φίλον οἰκοδεσπότην μας, καὶ παρητή-
σαμεν τὴν νῆσον τῶν Σπετσῶν καὶ τὸν ἐπ' αὐ-
τῆς τάφον τοῦ πατρός μου.

Εἰς Τήνον ἐνοικίασα μικρὰν καὶ ταπεινὴν οἰ-
κίαν, ἡγόρασα στρωμνὰς καὶ ἐφαπλώματα, τὰ
μόνα ἐπιπλά τῶν ὁποίων ἐπέτρεπον τὴν προ-
μῆθειαν τὰ εὐτελῆ περισσεύματά μας, καὶ ἀ-
φέθην διὰ τὰ περαιτέρω εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ
Θεοῦ. Δεινὸν ἡ πενία καὶ ἡ στέρησις, ὅταν ἐ-

πέρχονται μετὰ βίον, ἄνετον, σκληρόν δὲ ἡ περὶ τοῦ ἄρτου τῆς αὔριον ἀβεβαιότης, ὅταν ἔχῃς νὰ διαθρέψῃς γραῖαν μητέρα καὶ ἀδελφάς τρυφεράς! Ἀλλ' εἰς ὅλα συνειθίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ πρὸς ὅλα βαθμυδὸν ἐξοικειοῦται.

Ὅτε ἐσυμφώνησα τὴν ἐνοικίαν τοῦ οἰκῆματός μας, παρετήρησα ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης ἐφόρει σκούφον νέον, ἀλλὰ δὲν ἔδωκα ἄλλως προσοχὴν εἰς τὸ πᾶγμα. Τὴν ἐπιούσαν ὅμως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπήντησα Τήνιον ἄλλον νεωστὶ σκουφωθέντα, μετὰ τινα δὲ βήματα ἄλλον, καὶ ἄλλον παρέκει καὶ ἄλλον κατόπιν. Ἦσαν ἐνὸς χρώματος οἱ σκούφοι, καὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ὅλοι, ἡ δὲ σύμπτωση αὕτη ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου καὶ μοῦ ἔφερεν ἁμέσως εἰς τὴν μνήμην τὰ ἐκ Βενετίας ἀποσταλέντα κιβώτια. Ἐδραμον ἄνευ ἀναβολῆς εἰς ἀναζήτησιν τοῦ οἰκοδεσπότου μας.

— Δὲν μοῦ λέγεις ποῦ κῆρες τὸν σκούφόν σου;

— Τὸν ἡγόρασα ἀπὸ τὸν Ἀγγλον πρόξενον, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκεis πλέον· τοὺς ἐξέπωλθεν. Ὁ Ἀγγλος πρόξενος ἐπώλησε σκούφους! Αἱ ὑποψία μου μετεσχηματίσθησαν εἰς βεβαιότητα. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν μετέβην εἰς Μύκονον καὶ εὗρον τὸν φίλον μου ὑποπρόξενον, ὅστις κατεγάρη ἰδὼν με καὶ μὲ ἀνῆγγειλεν ὅτι τὰ δύο κιβώτιά μας ἐστάλησαν ἐκ Σμύρνης εἰς Τήνον, καὶ ὅτι ἀνέθεσαν εἰς τὸν ἐκεῖ συνάδελφόν του τοῦ περιεχομένου τὴν ἐκποίησιν, μοὶ ἔδωκε δὲ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ὅπως μὲ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἰδιοκτήτην. Ἦμην ἀνυπόμονος νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλ' ὁ φίλος ἐπέμεινε νὰ μὲ κρατήσῃ καὶ νὰ μὲ φιλοξενήσῃ τὴν νύκτα. Τὴν ἐπιούσαν τὸν ἀπεχαιρέτισα μετ' ἐκφράσεων εὐλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐπανῆλθον εἰς Τήνον. Εὐτυχῶς ὁ ἄνεμος ἐβοήθει πάσας ἐκείνας τὰς μετακινήσεις μου.

Ἀμα ἀφίχθεις εἰς Τήνον ὑπῆγον κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πρόξενεϊον. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ Τηνίου, ὅστις ἐξεπροσώπευεν ἐκεῖ τότε τῆς Ἀγγλίας τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι τὸ ξυρισμένον πρόσωπον καὶ τὰς γουρᾶς διόπτρας του. Νομίζω ὅτι τὸν βλέπω ἐνώπιόν μου. Ὁ ἄνθρωπος μοὶ ἔδειξε τὸν λογαριασμὸν πωλήσεως καὶ μοὶ παρέδωκεν αὐθαρρὶ τὸ προῖόν τῶν σκούφων, συμποσούμενον εἰς πέντε χιλιάδας γροσίων. Πέντε χιλιάδας! Τὸ εὐτελὲς ἐκεῖνο ποσὸν μοὶ ἐφάνη ἀμύθητος πλοῦτος! Οὕτε τὸν λογαριασμὸν ἐκκαθαρίσεως ἠθέλησα νὰ ἐξελέγξω, οὔτε νὰ ὑπολογίσω κατὰ πόσον ἡδύναντο ἡ ἔπρεπε νὰ πωληθῶσι καλλίτερον οἱ σκούφοι. Τὸ δοθὲν ποσὸν ἦτο ἀνέλπιστος δι' ἐμὲ ἀπόκτησις, δι' αὐτοῦ μοῦ ἠνοίγετο τοῦ ἐμπορίου ὁ δρόμος, ἤμην ἦδη κεφαλαιούχος, εἶχον πέντε χιλιάδας γροσίων! Ἐτρεξα πρὸς τὴν μητέρα μου νὰ διακοι-

νώσω τὴν καλὴν μας ταύτην τύχην, ἐπέδειξα τὸν θησαυρόν μου, ἐζήτησα τὴν εὐχὴν τῆς καὶ πλήρης ἐλπίδων καὶ σχεδίων μετέβην μετὰ δύο ἡμέρας εἰς Σύρον.

Εἰς Τήνον δι' ἐλλείψιν λιμένος δὲν ἤρχοντο μεγάλα πλοῖα, ἀλλ' ὑπῆγαινον εἰς Σύρον, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν ἐθεωρεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων οὐδέτερος. Οἱ δυτικοὶ τῆς νήσου κάτοικοι δὲν συμμετέσχον τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδ' ἀνεγνώριζον αὐτήν, ἐπὶ δὲ τοῦ σχηματίζοντος τὴν πόλιν τῶν κώνου ἐκυράτιζεν ἡ λευκὴ τῆς Γαλλίας σημαία, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας εἶχον τεθῆ. Ὁ πλοῦτος τῆς Σύρου περιωρίζετο τότε ἐντὸς τῆς ἀποτόμου ἐκείνης καὶ πενιχρᾶς κορυφῆς. Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν σήμερον καλύπτει ἡ πλουσία Ἐρμούπολις δὲν ἔβλεπε ἡ βράχους γυμνοῦς. Μόνον ἐκεῖ ὅπου σήμερον ἐπὶ λιθοστρώτου πλατείας παιανίζει ἡ μουσικὴ καὶ σύρουσιν αἱ κυραὶ τὰς μεταξωτὰς οὐράς των, κῆποι τινὲς καὶ ὀλίγα δένδρα ἐμαρτύρουν τῶν πτωχῶν κατοίκων τὴν φιλοπονίαν. Ἐν ἐκκλησίῳ δυνικὸν καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἀποθῆκαι διὰ τοὺς οἶνους ἦσαν τὰ μόνον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κτίρια. Πλησίον δ' αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, εἶχε νεωστὶ οἰκοδομηθῆ πενιχρόν τι καφενεῖον, χρησιμεῦον καὶ ὡς ξενοδοχεῖον, καὶ ὡς γραφεῖον, καὶ ὡς χρηματιστήριον. Ὀλίγον δὲ μακρότερα, ἐκεῖ ὅπου σήμερον ναυπηγοῦνται πλοῖα καὶ ἀκούεται ὁ εὐρυθμὸς τῆς σούρας κρότος, κατέκειτο τότε παρὰ τὸν ἔρημον αἰγιαλὸν σκάφος ναυαγῆσαντος πλοίου. Τοιαύτη ἦτο ἡ Σύρος ὅτε πρώτην φορὰν ἐγὼ καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι Χῖοι, πρόδρομοι τῆς μελλούσης ἐμπορικῆς τῆς νήσου ἐπιδόσεως, ἐμένομεν ἐντὸς τοῦ μοναδικοῦ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καφενεῖου προσδοκῶντες ἀφίξιν πλοίου, φέροντος ἐμπορεύματα.

Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ τοιοῦτον, ἐκ Ρωσίας προερχόμενον. Ἦτο ἐκείνη ἡ πρώτη δοσοληψία τῆς ὁποίας ἐδέχθην ἐγὼ μόνος ν' ἀναλάβω τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, διότι δὲν εἶχον πλέον τὸν πατέρα μου σύμβουλον καὶ ὁδηγόν. Ἐτρεμον μὴ διακινδυνεύσω εἰς κακὴν τινα ἐπιχείρησιν τὰ χρήματά μου. Ἐπεσκέφθην τρεῖς καὶ τετράκις τὰ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐσκέφθην, διεπραγματεύθην, ὑπελόγησα, ἐδίεστασα, ἐπὶ τέλους τὸ ἀπεφάσισα! Ἠγόρασα ἀντὶ χιλίων γροσίων ἰχθὺς παστούς, τοὺς ἐφόρτωσα εἰς πλοῖαριον διὰ Τήνον, ἐπέβην καὶ αὐτός, ἔκαμον τὸν σκυρόν μου, καὶ ἀπεπλεύσαμεν.

Εἰς Τήνον εἶχε τότε νομιμοποιηθῆ τὸ ἔθιμον νὰ πωλῶνται τὰ φαγώσιμα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δημοσίως εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπως προκηρύσσεται ἐξ αὐτῶν ὁ λαός, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπετρέπετο ἡ μεταξὺ ἐμπόρων διαπραγματεύσεις τῶν περισσευόντων. Ἐχρεώσθουν, φυσικῶς τῷ λόγῳ, νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, ἀλλὰ δὲν μοῦ ἤρχετο νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν

βραελίων μου καὶ νὰ πωλῶ δημοσίως τοὺς ἰχθὺς μου ἀνὰ ἓνα. Μεθ' ὅλην τὴν ἐπελοῦσαν κακοτυχίαν διετήρουν εἰσέτι τῆς ἀρχαίας ἀξιοπροπέας τὰς ἔξεις. Ὅθεν κατέγινε κατὰ πρῶτον νὰ εὗρω ἀρμόδιόν τινα ἀντικαταστάτην μου, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τῶν πρώτων πρὸς ἀνεύρεσιν τοιοῦτου ἐρευνῶν μου καί, πρὸ πάντων, τῶν ἄλλων πωλητῶν τὸ παράδειγμα, μ' ἔπεισαν ν' ἀφήσω κατὰ μέρος τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ νὰ πωλήσω ἐγὼ αὐτὸς τὴν πραγματείαν μου. Ἰδοὺ ἐγὼ λοιπὸν πωλητὴς παστῶν ἐν πλήρει ἀγορᾷ. Κατέλαβον θέσιν κατάλληλον εἰς τὴν μικρὰν παρὰ τὴν προκυμαίναν πλατείαν καὶ ἤρχισα μετὰ τινος κατ' ἀρχὰς δειλίας νὰ προσκαλῶ ἀγοραστὰς. Ἦτο εἰσέτι πολὺ ἐνωρίς, ἀλλ' ἀγοραστὰς δὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἰχθὺς μου ἦσαν εἰς ζήτησιν καὶ ἡ ὑπόθεσις προέβαινε κατ' εὐχὴν. Ὅσῳ δ' ἐπροχώρει ἡ πώλησις κατὰ τοσοῦτον ἐσυνείθιζον, καὶ μὲ κατελάμβανε τῆς ἐπιτυχίας ὁ ἐνθουσιασμός, καὶ μ' ἐκυρίευεν ὁ ζήλος τοῦ ἔργου, ἀμιλλώμενος δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους παρ' ἐμὲ πωλητὰς ἐπῆνον τὴν πραγματείαν μου, καὶ ὕψονον τὴν φωνὴν ὅπως ἐκλύσω ἀγοραστὰς καὶ ἀπεκδυόμην τὴν πρώτην περὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς χειρονομίας συστολήν.

Ἐνῶ ἤμην εἰς τὸν βρασμὸν τῆς πωλήσεως, ἤκουσα αἶφνης κρότον ἀντικρὺ μου καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς εἶδον εἰς τὴν ἀπέναντί μου οἰκίαν νέαν ξανθὴν ἀνοίγουσαν τὸ παράθυρον καὶ στηλόνουσαν τὰ φύλλα του, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνεμος ἐκτύπα ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἀφοῦ τὰ ἐστήλωσεν, ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ παραθύρου καὶ στηρίξασα ἐπὶ τῶν βραχιόνων τὸ στήθος ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ τὸ πρόσωπον. Μ' ἐτάραξε τὸ βλέμμα τῆς, ὁ δὲ οἱστρός μου διεκόπη. Ὡς νὰ φωνάζω προσκαλῶν ἀγοραστὰς ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μιᾶς ὠραίας ξανθῆς, ἥτις μὲ παρετήρει; Ἐπροσπάθουν νὰ ἐξακολούθωσιν τὸ ἔργον μου, ἀλλ' ὁ νοῦς μου ἦτο εἰς τὸ παράθυρον καὶ τὰ βλέμματά μου ὕψοντο συχνάκις πρὸς αὐτό. Αἶφνης βλέπω τὴν νέαν μειδιῶσαν. Τί μειδιά; Μὲ περιπαίζει μήπως; Μὴ μὲ γνωρίζει καὶ εἶναι χαιρετισμὸς τὸ μειδιάματά της; Ἠσθάνθην ταραχὴν εἰς τὸ στήθος μου καὶ ἐρύθημα εἰς τὰς παρειάς μου, καὶ μὴ προσέχων εἰς τὴν ἐργασίαν μου ἔδωκα εἰς ἓνα ἀγοραστὴν διπλασίους ἰχθὺς τοῦ δοθέντος μοι ἀντιτίμου. Ἀλλὰ ἰδὼν ἁμέσως τὸ λάθος ἐστράφην νὰ τὸν κράξω. Ἀμα ἐστράφην εἶδον ὀπισθέν μου, εἰς τὸ κατώφλιον θύρας ἀνοικτῆς νέον Τήνιον μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς ζώνης, τὸν ὤμον ἐπὶ τῆς θύρας καὶ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸ παράθυρον. Τὰ ἐρωτικά βλέμματά του ἦσαν δι' ἐμὲ ἀποκάλυψις. Αἱ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς νέας ἀκτῖνες διήρχοντο ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ δὲν ἦσαν δι' ἐμὲ, οὔτε εἶχον ἐπὶ τοῦ μειδιάματος τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα. Τὸ μάθημα μὲ ὠφέλησε. Ἀνέλαβον

τὴν προτέραν μου ζωρότητα καὶ ἐξηκολούθησα τὴν πώλησίν μου.

Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐξέπωλθον τοὺς ἰχθὺς μου ἀπολαύσας εἰκοσι τοῖς ἑκατὸν ὠφέλειαν. Νέα εἰς Σύρον ἐκδομή. Ἐπανῆλθον μ' ἐλαιόλαδον, τὸ ὁποῖον ἐπώλησα μὲ ὀκτὼ τοῖς ἑκατὸν κέρδος, μετὰ δὲ τὸ ἐλαιόλαδον ἡγόρασα καὶ μετεπώλησα χαβιάριον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐξηκολούθουν οὕτω δραστηρίως ἐργαζόμενος. Τὰ κέρδη κατόπιν ἐμετριάσθησαν, διότι ἐπῆλθε συναγωνισμός, ἀλλ' οἱ κόποι μου ἀντημείβοντο πάντοτε, ἐντὸς δὲ ὀλίγων μηνῶν, ἀφοῦ ἐζήσα μετὰ τῶν περὶ ἐμὲ καὶ ἀφοῦ ἐπανεφέρον ἀνεσιν τινὰ ὑπὸ τῆς πτωχικῆς κατοικίας μας τὴν στέγην, τὸ κεφάλαιόν μου ἀπὸ πέντε χιλιάδων γροσίων ἀνῆρχετο ἤδη εἰς ὀκτὼ.

Ἐκτοτε πολλὰ χρήματα ἐκέρδισα καὶ πολλὰ ἔχασα. Χάριτι θεῷ τὸ λαθεῖν ἀπέβη ἐν συνόλῳ μεγαλειότερον τοῦ δοῦναι, ὥστε σήμερον ἔχω τὴν ἱκανοποίησιν νὰ βλέπω διὰ τῶν ἰδρώτων μου ἐξησφαλισμένην τὴν ἄνετον τῶν τέκνων μου ὑπαρξίν. Ἀλλὰ τὴν γλυκύτητα τῶν πρώτων ἐκείνων εὐτελῶν κερδῶν οὐδέποτε κατόπιν ἠσθάνθην, οὐδ' ἐξισούνται αἱ εὐχαριστήσεις καὶ τῶν ἐπιτυχιστέρων τοῦ μετέπειτα ἐμπορικοῦ μου βίου ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν χαρὰν τῆς πρώτης τῶν παστῶν ἰχθῶν ἐκκαθαρίσεως. Ἡ ἐκ τοῦ μηδεὸς προαγωγή, ἡ εὐτυχὴς ἐκβάσις τῶν πρώτων μου ἀτομικῶν συνδυασμῶν, ἡ συναίσθησις ὅτι εἶμαι εἰς θέσιν νὰ μὴ ἀφήσω πεινώσαν τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς μου, ἡ ἐλπίς τὴν ὁποίαν αἱ πρώται ἐκείναι ἀπαρχαί μοι ἔδιδον διὰ τὸ μέλλον, ὅλα ταῦτα ὁμοῦ ἀνεδείκνουν πολλαπλασίως πολὺτιμα καὶ εὐάρεστα τὰ πρώτά μου ἐκεῖνα κέρδη. Δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι μετὰ ταῦτα ἐργαζόμην μετὰ φιλοσοφικῆς δῆθεν ἀδιαφορίας. Ὅχι! Ὁ ζήλος μου δὲν ἐμετριάσθη καὶ κατόπιν, ἡ δ' ἐπιτυχία εἶναι πάντοτε εὐχάριστος. Ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμός μου δὲν ἐχαλαρώθη, ἡ δὲ ἡδονὴ τοῦ κέρδους βαθμυδὸν ἡμελλύθη. Ἀφοῦ ἄπαξ ἠσθάνθην ὅτι ἀπέκτησα τὴν ὑλικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐξησφάλισα τὰ μέσα ζωῆς ἀνέτου, ἔπαυσα νὰ κλείω τὰ ἰσοζύγιά μου μετὰ παλμῶν ἀγαλλιᾶσεως. Διότι ἡ ἀπόκτησις τοῦ πλούτου δὲν εἶναι αὕτη καθ' ἑαυτὴν πηγὴ εὐτυχίας. Ἡ ἀνεξαρτησία, ἰδοὺ τὸ ἀληθές, ἰδοὺ τὸ ὑγιὲς τοῦ ἐργατικοῦ ἀνθρώπου ἐλατήριον!

Δὲν ἤμην τότε ὁ μόνος ἐκ Χίου νέος ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν Τήνῳ νὰ παρᾶξῃ ἀπὸ τοῦ μηδεὸς τὸ ἐν, καὶ νὰ κάμῃ τὰ δύο τέσσαρα. Ἦσαν καὶ ἄλλοι πολλοί, μεθ' ὧν μ' ἐσχέτισεν ἡ κοινὴ συμφορὰ καὶ ἡ συνεχὴς συνάντησις ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Τήνου ἡ ἐπὶ τῆς ἐρήμου τῆς Σύρου ἀκτῆς. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ ἀρραβωνιστικὸς τῆς πρεσβυτέρως τῶν ἀδελφῶν μου, καταφυγὼν καὶ αὐτὸς εἰς Τήνον μετὰ Ὀδύσειαν παθημάτων. Τῆς

νεωτέρας μου ἀδελφῆς ὁ μνηστὴρ ἡγματούχιστος, οὐδέποτε δὲ ἡκούσθη τί ἀπέγινε. Καὶ ἐγὼ ἤμην παιδιόθεν μνηστευμένος, ἀλλ' εἶχον γηρεῦσαι πρὶν νυμφευθῶ, ἀποθανούσης πρὸ ἐτῶν τῆς μνηστῆς μου, ἥ δ' ἀνεμοζάλη τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν ἐπέλθει πρὶν ἢ ὁ πατήρ μου προσθάσῃ νὰ συνάψῃ νέον δι' ἐμὲ ἀρραβώνα. Τοιαῦτα ἦσαν τῆς Χίου τὰ ἔθιμα. Ἐκάστη οἰκογένεια ἐπεδίωκε τὴν μετὰ ὁμοτίμων ἐπιμιξίαν, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν ἦτο περιορισμένος, ἤρχιζε πρῶτως ὁ συναγωνισμὸς πρὸς συνδυασμὸν καταλλήλων συνοικισίων, ἥ δ' ἀριστοκρατικὴ τῶν συμβαλλομένων ἀποκλειστικότης καὶ τὸ στενὸν τοῦ Χιακοῦ κύκλου ἔφερον ἐξ ἀνάγκης τοὺς μεταξὺ στενῶν συγγενῶν ἐπὶ τέλους γάμους.

Δὲν προτίθεται νὰ ἐπαινέσω τοὺς πατέρας μας διὰ τὰς πρῶτους ἐκείνας μνηστεύσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐσφράγιζον αὐτοὶ ἐκ προοιμίων τὸ σπουδαιότερον τοῦ βίου συμβόλαιον, ἀνευ τῆς γνώσεως ἢ τῆς συγκαταθέσεως τῶν συμβαλλομένων. Ἀλλ' ὅμως εἶχον πρὸς δικαιολόγησιν τῶν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν τοιούτων συζυγιῶν. Οἱ νέοι ἀνετρέφοντο μακρόθεν ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, προηγίτο δὲ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης σχέσις μακρὰ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως ἢ συνήθεια. Ὁ γάμος ἐπῆρχετο μετὰ τῆς μνηστείας τὸν πρόλογον ἀνευ τῶν κλονισμῶν τῆς καρδίας, ἀνευ τῆς ἀμοιβαίας τοῦ παρελθόντος ἀγνοίας καὶ τῆς περὶ τοῦ μέλλοντος ἀβεβαιότητος, αἵτινες συνοδεύουσι συνήθως τὰ ἐξ ἔρωτος συνοικέσια. Ἡ ζωὴ προητοιμάζετο καὶ διήρχετο ἀνευ βιαίων κυματισμῶν, δὲν ἡλαττοῦτο δ' ὡς ἐκ τούτου ἢ ἥρεμος τῶν οἰκογενειῶν εὐτυχία. Ἀλλ' ὑπὸ τὰς μεταβληθείσας τοῦ ἔθνους περιστάσεις τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἔθιμον δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀπολήξῃ εἰς ὕλικὸν μόνον συμφερόντων ὑπολογισμοὺς καὶ εἰς προικὸς ζήτημα, ὥστε βεβαίως δὲν ὤφθησιν τὴν κατάργησιν του. Ἀλλως τε τὰ πράγματα ἡλλαξαν ἐν συνόλῳ ἕκτοτε. Τότε οἱ νεώτεροι ἦγοντο ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐθεώρουν δὲ τοῦτο ὡς φυσικὸν καὶ μὴ ἐπιδεχόμενον συζήτησιν. Διὰ τῆς πειθαρχίας ἐκείνης καὶ διὰ τῆς συμπνοίας ἢ οἰκογένειας ἀπετελεῖτο ἰσχυρά, ἐπιβύζανε δὲ τὴν δυνάμιν τῆς ὁ συνδεσμός τῶν ἐπιμιξιῶν. Εἶναι καὶ τοῦτο μία ἐξήγησις τῆς ἐπιτυχίας τῶν Χίων, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως διοίκησιν τῶν κοινῶν τῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐμπορικὴν διοργάνωσιν τῶν.

Ὅπως δὴ ποτε δὲν εἶχομεν εἰσέτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μεταβάλλει σύστημα, ἀλλ' ἐμένομεν ὑπὸ τὴν ἐπῆρειαν τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἀνατροφῆς μας, ὥστε τῆς μὲν μιᾶς ἀδελφῆς μου τὸν μνηστῆρα ἐθεώρουν ἤδη ὡς ἀδελφόν, ἀνυπομόνως δ' ἐπεζήτουν νὰ μνηστεύσω καὶ τὴν δευτέραν. Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνον νὰ εὕρω καὶ

νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν μητέρα μου νέον φίλον μου, τὸν ὁποῖον τὸ δυσχερὲς τῶν περιστάσεων δὲν ἐμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς εὐθύνas τοῦ γάμου, καὶ ἐμνηστεύσαμεν οὕτω καὶ τὴν νεωτέραν τῶν ἀδελφῶν μου.

Μετὰ τῶν δύο τούτων μελλόντων γάμβρων μου ἐσυμφωνήσαμεν νὰ συντροφεύσωμεν καταθέτοντες ἐταιρικὸν κεφάλαιον ἀνὰ χίλια γρόσια ἕκαστος, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὁ μὲν τῶν τριῶν νὰ μένῃ ἐν Τήνῳ πρὸς πώλησιν, ὁ ἕτερος εἰς Σύρον πρὸς ἀγοράν, ὁ δὲ τρίτος νὰ συνοδεύῃ ἕκαστον τὴν ἐκ Σύρου εἰς Τήνον μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων. Ὁ κληρὸς ἔπεσεν εἰς ἐμὲ ν' ἀναλάβω τῆς ἀγορᾶς τὴν ἐργασίαν. Ἐλαβον λοιπὸν τὸ πλεῖστον τοῦ μικροῦ κεφαλαίου μας, ἀπεχαιρέτισα τὴν μητέρα μου καὶ ἐπεβιβάσθην εἰς σκαλοῦραν ἐτοίμην ν' ἀποπλεύσῃ εἰς Σύρον. Ἀλλ' ἐνῷ ἀνεσύρετο ἡ ἄγκυρα βλέπω λέμβον μετὰ βίας ἐρχομένην πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἐντὸς αὐτῆς τοὺς δύο συνεταίρους μου κινούντας τὰς χεῖρας διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀναχώρησίν μας. Ἐφερον τὴν δυσάρεστον εἰδήσιν ὅτι ἐντὸς πλοίου ἀφικθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πάνορμον τῆς Τήνου ἀνεφάνη πανώλης, καὶ ὅτι ἡ περὶ τούτου εἰδήσις μετεπέμφθη ἤδη ἐκ Πανόρμου εἰς Σύρον, ὥστε δὲν ἤθελον βεβαίως μᾶς δεχθῇ ἐκεῖ, διὰ τὸν φόβον τοῦ μολύσματος, οὐδὲ ἤθελον ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς μετὰ τῆς Τήνου συγκοινωνίας. Κατὰ συνέπειαν ἀπεφασίσαμεν ν' ἀποβῶ τοῦ πλοίου καὶ ν' ἀναβληθῇ ἡ εἰς Σύρον μετάβασίς μας, μέχρις οὗ διασκεδασθῶσιν αἱ περὶ ἐπιδημίας ὑποψίαι. Δυστυχῶς μετεδόθη ἀπὸ τοῦ πλοίου ἡ πανώλης εἰς τὴν νήσον. Δὲν ἦτο βарея οὐδ' ἔλαμνε θραῦσιν πολλήν, ἦτο ὁμῶς ἱκανή, ὅπως φοβίσῃ τὰς πέριξ νήσους καὶ μᾶς ἀποκλείσῃ εἰς Τήνον.

Οὕτως ἐματαιώθησαν τὰ σχέδια καὶ ἐναυάγησεν ἡ ἐταιρία μας, ἔμενον δ' ἄεργος, καὶ μοι ἦτο διπλάσιος ὀχληρὰ ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκείνη ἀπραξία μετὰ τῶν τελευταίων μηνῶν τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωηρότητα. Ἀλλως τε ἡμεῖς ἡσυχοὶ ἐπὶ τῆς νήσου, οὐδ' ἐτάραττον ὡς ἄλλοτε τὰς σκέψεις μου τῶν Τούρκων φόβοι ἢ τοῦ πολέμου ἢ ταραχῇ. Μόνον μίαν ἡμέραν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐνόμισα ὅτι ἦλθε καὶ τῆς Τήνου ἡ σειρά καὶ ὅτι μᾶς καλύπτουσιν ἐκ νέου αἱ μαῦραι πτέρυγες τοῦ ὀλέθρου. Ἀλλ' ἔζων ἤδη ἐντὸς ἀνδρικοτέρας ἀτμοσφαίρας, τὸ δὲ φρόνημά μου ἐνισχύετο διὰ τοῦ παραδείγματός τῶν ἄλλων, καὶ ἀντὶ νὰ σκέπτομαι περὶ φυγῆς, ἡτοιμάσθην κ' ἐγὼ εἰς ἀντίστασιν καὶ εἰς πόλεμον. Διότι ἡ θάλασσα μεταξὺ Σύρου καὶ Μυκόνου ἐκαλύφθη ὑπὸ πλοίων Τουρκικῶν κρατουμένων ἐπὶ ὥρας ἐκεῖ ὑπὸ παντελοῦς νηνεμίας. Καὶ εἶδομεν τὰς λέμβους ἐνὸς τῶν πλοίων διευθυνομένας πρὸς τὰ παράλια τῆς Μυκόνου καὶ ἡκούσαμεν πυροβολισμούς, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ

καπνοῦ διεκρίναμεν ἐπιστρεφούσας πρὸς τὸ πλοῖον τὰς λέμβους. Τὰ προοίμια ταῦτα ἐφαίνοντο ἐπαπειλοῦντα ἀποβιβασμὸν καὶ προσβολὴν ἐκ τοῦ στόλου. Ἦρχισε λοιπὸν κωδωνοκρουσία εἰς τὴν Τήνον καὶ συνέρρεον ὁπλισμένοι οἱ κάτοικοι, ἔσυρον δὲ κ' ἐγὼ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν παλαιῶν κανόνιον, τὸ ὁποῖον ἐστήσαμεν ἐπὶ λόφου προέχοντος, τοῦ Πασᾶ Ἀκρωτηρίου λεγομένου. Ἀλλὰ σφαίρας δὲν εἶχομεν καὶ ἐκαίσαμεν πυρίτιδα μόνην, ἀπειλοῦντες δὴθεν ἢ προκαλοῦντες τοὺς Τούρκους. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὑπῆρέτης τοῦ θαύματος, ἀκούων τοὺς κενούς κανονοβολισμούς καὶ βλέπων τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, ἐνομούμην τὰς περιπετείας τῆς ἐκ Χίου φυγῆς κ' ἐπερίμενον μ' ἐσφιγμένην καρδίαν τὸ ἀποθνήσκον. Εὐτυχῶς δὲν ἐτέθη εἰς μεγαλειτέραν δοκιμασίαν τῶν Τηνίων ἡ σταθερότης. Ὁ Πασᾶς δὲν μᾶς ἔλαβεν εἰς σημείωσιν, οὐδὲ τοὺς Μυκόνιους ἀπεπειράθη νὰ τιμωρήσῃ, καίτοι φονεύσαντας πολλοὺς τῶν εἰς τὰς λέμβους ἀποκρουσθέντων ναυτῶν, ἀλλ' ὠφελήσεις τοῦ ἐπιπνεύσαντος ἀνέμου ἀπειμακρύνθη τῶν νήσων μας.

Ἐκτοτε δὲν ἐταράχθημεν οὐδαμῶς, ἡδυνάμεθα δὲ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ πολέμου, ἀνευ τῆς συνεχοῦς ἀντηχήσεως τῶν συμβάντων αὐτοῦ. Ὅτε πρὸ πάντων ἐμάθομεν τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος τὴν πυρπόλησιν καὶ τοῦ ἑθνηκοῦ στόλου τὴν ἡτταν, ἐνθουσιασμὸς ἄκρατος κατέλαβε πάντας ἡμᾶς τοὺς πρόσφυγας, ἰδόντας εἰς τοῦ Κανάρη τὸ κατόρθωμα τὴν ἐκδίκησιν τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. Καὶ τοῦ Δράμαλη ἡ κατατρόπωσις εἰς τὰ Δερβενάκια, καὶ ἡ λύσις τῆς πρώτης τοῦ Μεσολογγίου πολιορκίας, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄλλοι θρίαμβοι τῶν πρώτων τῆς Ἐπαναστάσεως ἐτῶν ἀνεπτόρουν τὰς ἐλπίδας καὶ ἐστερέονον τὰς πεποιθήσεις μας. Δὲν εἶχον εἰσέτι καταστραφῇ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσος, δὲν εἶχεν ἀρχίσει διὰ τῆς Κρήτης τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ ἡ ἐπέμβασις, δὲν εἶχεν ἀλωθῇ τὸ ἡρωϊκὸν Μεσολόγγιον, οὐδ' εἶχον εἰσέτι ἀναφυῇ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ αἱ ἀνόσιοι τῶν Ἑλλήνων ἀλληλομαχίαι. Τὰ πράγματα ἐβάδιζον καλῶς καὶ χεῖρ Κυρίου ἐφαίνετο εὐλογοῦσα τὴν Ἑλλάδα, βλέποντες δὲ τὴν Ἐπανάστασιν προκόπτουσαν καὶ ριζοβολοῦσαν προοιωνιζόμεθα ταχὺ καὶ αἴσιον τὸ τέλος τῆς.

Ἦρχιζεν ἤδη τὸ τρίτον τοῦ ἀγῶνος ἔτος κ' ἐπρωτοήνθιζον τῆς Τήνου αἱ ἀμυγδαλέαι. Ἐγὼ δ' ἀπρακτῶν ἐστενοχωροῦμην καὶ τρεφόμενος διὰ σκέψεων καὶ σχεδίων συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ μεταβῶ εἰς Χίον πρὸς ἀνέυρεσιν τῶν ὑπὸ τὴν μηλέαν τοῦ κήπου μας ταφέντων κειμηλίων. Ἀνεπόλουν τοὺς λόγους τοῦ πατρός μου ὅτε ἐκαλύψαμεν τὸν λάκκον ὑπὸ τὴν μηλέαν. Ἐκεῖνος ἀπέθανε καὶ ἤμην ἤδη ἐγὼ τῆς οἰκογενείας ὁ προστάτης καὶ τὸ στήριγμα, ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς παρκαταθήκης ἐκείνης ἠδύνατο καὶ τὴν

ταχεῖαν τῶν ἀδελφῶν μου ἀποκατάστασιν νὰ διευκολύνῃ καὶ τὴν εἰς Εὐρώπην ἱσως μετάβασιν μας. Ὅσω ἐκυοφορεῖτο εἰς τὴν κεφαλὴν μου ἡ ἰδέα αὕτη, τόσω ἐρριζόνετο τῆς ἐκτελέσεώς της ὁ πόθος καὶ με κατεκυρίευσεν τοῦ σχεδίου μου ἡ μελέτη. Περὶ τούτου καὶ μόνου ἐσκεπτόμην ἔξυπνος, ἢ κοιμώμενος ὠνειρευόμην.

Εἶχον ἤδη μεταβῇ εἰς Χίον κρυφίως συμπολιταί μου τινές, ἐπανήλθον δὲ σῶοι καὶ ἀθλαβεῖς. Αἱ ἐκεῖ Ἀρχαὶ ἐλάμβανον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγὰς νὰ προσελκύωσι τοὺς ἐπιστρέφοντας τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσι. Ταῦτα ἐπληροφοροῦμην, ἡ δὲ πείρα τῶν ἐπιστρεψάντων μ' ἐνεθάρρυνε. Διεκρίνωσα τὸν σκοπὸν μου εἰς τὴν μητέρα μου, ἥτις ἐπροσπάθησε παντοίως τρόποις νὰ με ἀποτρέψῃ, φοβούμενη μὴ κακοπάθω. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασίς μου ἦτο ἀκλόνητος. Ἐβλεπον τοὺς κινδύνους, ἐπειθόμην ὅτι ἦτο παράτολμον τὸ ἐπιχειρήμα, ἀλλ' ἀκατάσχετός τις ὁρμὴ με ὥθει πρὸς ἐκτέλεσίν του καὶ δὲν ἤκουον τοὺς λόγους τῆς μητρός μου. Τῇ παρέδωκα τὴν μικρὰν περιουσίαν μου, ἐξήτησα τὴν εὐχὴν τῆς καὶ ἀνεχώρησα μετημφιεσμένος εἰς χωρικόν.

Τὸ τρεχαντήριον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβιβάσθην ἔφερε φορτίον σίτου πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς ἀποκέντρους τῆς Χίου λιμένας, ὁ δὲ πλοίαρχός του, ὁ Καπετὰν Κεφάλας, με ἐπεσχέθη νὰ με ἀποβιβάσῃ ἀσφαλῶς. Ὅταν με εἶδεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του με τὸ λευκὸν ἐσώθρακον, καὶ τὴν χωρικὴν γουνέλαν μου, καὶ με τὰ δύο μικρὰ μου βαρέλια κοκκίνου χαβιαρίου, ἐγέλασεν ὁ καλὸς πλοίαρχος. Ἐγέλασα κ' ἐγὼ, ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσυλλογιζόμην περισσότερον τὴν μητέρα μου ἢ τὴν μηλέαν τοῦ κήπου μας.

[Ἐπεται συνέχεια.]

Δ. ΒΙΚΕΛΑΕ.

Η ΝΑΝΙΝΗ

Ἦτο πολὺ μικρὰ, ὠχροτάτη καὶ κάτιςχνος ἦτο ἐξ ἐτῶν. Οἱ μεγάλοι τῆς βαθυκύανοι ὀφθαλμοὶ προσέβλεπον κατηφείς καὶ τὰ μικρὰ τῆς χεῖλη τὰ μαραμμένα εἶχον χάσει τὸ μεῖδιμα. Καθημένη ἐπὶ ὑψηλοῦ ψαθίνου καθίσματος εἰς τὸ ἄκρον μακρᾶς τραπέζης, ὅπου κατὰ σειρὰς ἦσαν συσσωρευμένα χειρόκτια καὶ περιγερῖδια, κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ τὰ χωρίζῃ ἀνὰ δύο καὶ νὰ τὰ δένη δι' ἐρυθρὰς κλωστῆς διὰ νὰ ἦγε ἔτοιμα νὰ ἀποσταλῶσι πρὸς τὸν βαφεῖα. Δὲν ἦτο μὲν ἐπίμορτον κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλ' ὅμως τὸ ἐσπέρας, εἰς τὰς ὀκτώ, ὅτε ἐτελείωνε τῆς ἡμέρας ἡ ἐργασία, ἡ πτωχὴ κόρη ἠσθάνετο τὴν βράχιν καταπεπνημένην, διότι ἐκαστὸν δωδεκάδα τοῦλάχιστον καθ' ἐκάστην ἐχώριζε καὶ ἔδενε. Καὶ ὁ κόπος τῆς οὗτος ἀνημέρευετο δι' ἐξ ὀφθαλμῶν.

Φαντάζεσθε τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πλάσμα κεκλεισμένον ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν εἰς ἐργαστήριον,

σων κόρη ἡδύνατο νὰ ποθήσῃ. Διὰ τὴν Νανίνην ἦτο τὸ ὄγδοον θαῦμα τοῦ κόσμου.

Ἡμέραν τινα, καθ' ἣν ὁ Παῦλος ἐσοφίσθη νὰ θέσῃ τὴν κοῦκλάν του εἰς τὸν καδίσκον τὸν πρὸ τῆς βρύσεως τῆς κειμένης ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κατὰσκήματος, ἐπορεύθη ἡ Νανίνη ἐκεῖ ἵνα πλύνῃ τὰς χεῖράς της, ἀφ' οὗ εἶχε περατώσει τὸ λιτότατον πρόγευμά της. Τὸ κοράσιον εἶδεν αἰφνης λοιπὸν τὴν ἀγαπητὴν Καδὶρ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ἦτο παγωμένη! Ἀμέσως τὴν ἔλαβεν ἡ Νανίνη εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ ἔτρεξε νὰ τὴν σκεπασῇ μὲ τὸ ἐπανωφόριόν της. Κάθισε αὐτοῦ εἰς τὴν ζέστην, καλὴ μου, ἔλεγεν εἰς τὴν Καδὶρ, ἀπόψε ὅταν θὰ φύγω, θὰ σὲ βάλω εἰς τὴν πολυθρόναν τῆς κυρίας καὶ θὰ κοιμηθῇς ἡσυχηδὲν θὰ σὲ βασανίζῃ ἐκεῖνος ὁ κακὸς ὁ Παῦλος! Καὶ ταῦτα εἰποῦσα κατησπάρθη τρυφερότατα τὸ ἀκορμῶν ζυλάσιον, ἔπειτα δὲ τὸ ἐτύλιξε μὲ τὸ ἐπανωφόριόν της, τὸ ὁποῖον ἔθηκε πάλιν εἰς τὸ ἐρμάριον καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν θέσιν της καὶ ἐπανελάβε τὴν ἐργασίαν της.

Ἡ κυρία Ῥηγίνα κατὰ τὸ σῆμα πολὺ ἐπέτιμησε τὴν μικρὰν λέγουσα ὅτι ἡ ἐργασία, ἣν εἶχε κάμει δὲν ἤξιζε τίποτε καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν ἀρχίσῃ ἐξ ἀρχῆς. Ἡ Νανίνη οὐδὲν ἀντέλεγεν, ὅπερ ἔτι μάλλον ἐτράχυνε τὴν ὑποδιευθύντριαν, ἥτις ἐπορεύθη εἰς τῆς κυρίας Ζαφέτου νὰ υποβάλῃ τὰ παράπονά της. Ἡ διευθύντρια ὑπῆγε νὰ ἰδῇ μόνη της τὸ ἔργον τῆς μικρᾶς καὶ τὴν ἐπετίμησε καὶ αὕτη λέγουσα ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς πρέπει πλείοτερον νὰ προσέχῃ. Ἄλλ' ἡ κυρία Ῥηγίνα ἐξῆλθεν ἡττημένη τοῦ μικροῦ τούτου καὶ ἀνίσου ἀγῶνος, διότι ἐκεῖνη ἤθελε νὰ υποχρεώσῃ ἡ διευθύντρια τὴν Νανίνην νὰ ἐπαναρχίσῃ τὴν ἐργασίαν της· ὅθεν νέα ἀφορμὴ κατὰ διώξιν κατὰ τῆς μικρᾶς.

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐκεῖ ὁ ὑπηρετὴς, παρεκάλεσεν ἡ κυρία Ζαφέτου τὴν ὑποδιευθύντριαν νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ὑπάγῃ αὕτη νὰ ὁδηγήσῃ τὰ τέκνα της ἐκ τοῦ σχολείου εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπερ καὶ εὐχαρίστως ἔπραξε διότι ἕνεκα τοῦ μίσους της πρὸς τὴν μικρὰν εὗρισκεν ὅτι ἦσαν ἄγγελοι τὰ τέκνα τῆς κυρίας Ζαφέτου. Οἱ κκ. Ἀλέξανδρος—οὕτως ὠνομάζετο τὸ μεγαλύτερον—καὶ Παῦλος ἐπανελθόντες οἰκάδε ἤρχισαν τὰ παταγώδη παιγνίδια των εἰς τὸ ἐργαστήριον, μετὰ ταῦτα δὲ ὅλοι ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἡ κυρία Ῥηγίνα συνέτρωγε μετὰ τῆς διευθυντρίας, αἱ ἄλλαι ἐργάτιδες εἰς ἰδιαιτέραν τράπεζαν, ἡ δὲ πτωχὴ Νανίνη παρέμεναν εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐκεῖ ἔτρωγεν ὀλίγον ἄρτον καὶ ὀλίγον τυρόν. Ἦτο ἡ ὠραιότατη τῆς ἡμέρας—διότι μία ὥρα ἀναψυχῆς παρείχετο εἰς τὰς ἐργάτιδας, καθ' ἣν καὶ ἐγευματίζον—διὰ τὴν μικρὰν ἡ ὥρα ἐκεῖνη. Ἀφ' οὗ ἔτρωγε τὸν ἄρτον της, ἀνέβαιναν ἐπὶ τινος ἔδρας καὶ παρετῆρει τοὺς ἐξω διερχομένους. Ὅταν ἐπα-

νῆλθεν ἡ ὑποδιευθύντρια εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας ἐφαίνετο κατελιγμένη ὑπὸ μεγάλης χαρᾶς· ἐψιθύριζε τι εἰς τὰς ἐργάτιδας, τινὲς τῶν ὁποίων τῇ ἀπεκρίνοντο· εἶνε ἡδύνατον! Τὸ μυστικὸν διεδίδετο χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς ὅλον τὸν κύκλον, ἡ δὲ κυρία Ῥηγίνα ἔρριπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βλοσυρώτατα βλέμματα πρὸς τὸ κοράσιον, ὅπερ ἄλλως ἦτο ἀπὸ πολλοῦ συνειθισμένον εἰς τοιαύτας φιλοφρονήσεις.

Τέλος εἰσῆλθεν ἡ κυρία Ζαφέτου παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅστις ἐκράτει χαρτὶον πλῆρες σακχαρωτῶν, τὰ ὁποῖα ἐρράντιζε διὰ τῶν δακρύων του.—Μὴ κλαίης, ἄγγελέ μου, ἔλεγεν ἡ μήτηρ ὡρὰ ὑπὸ τῆς ὀργῆς, μὴ κλαίης καὶ ἐγὼ θὰ τὰ διορθώσω.

Σιγῇ ἄκρα ἐπεκράτει εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ὅλων τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Νανίνην.

—Παληκορίτσο, ἐφώνησεν ἡ κυρία, δὲν ἀρκεῖ ὅτι σὲ πληρώνω, θέλεις νὰ κλέπτῃς καὶ τὰ παιγνίδια τῶν τέκνων μου;

—Ἐγὼ; ἀνέκραξε τὸ ταλαίπωρον, γινόμενον λευκὸν ὡς τὸ μανδύλιον.

—Θέλεις λοιπὸν νὰ κρύψῃς τὸ ἔγκλημά σου, ἀδιάντροπη; δὲν ἤξεύρεις ὅτι ἔχω τὴν ἀπόδειξιν τῆς κλοπῆς σου; ἰδοὺ ἡ κοῦκλα! Καὶ λέγουσα ταῦτα ἔδειξε τὴν Καδὶρ, ἣν ἔως τότε ἔκρυπτεν ὑπὸ τὴν ποδιάν της, περιβεβλημένην τὸ ἐπανωφόριον τῆς μικρᾶς.

—Κυρία μου!...

—Σὺ τὴν ἐπῆρες ναὶ ἢ ὄχι...?

—Ναί, ἐψιθύρισε τὸ παιδίον!...

—Τὸ ὁμολογεῖ, ἀνέκραξεν ἡ κυρία Ῥηγίνα!

—Ἄλλ' ὄχι διὰ νὰ τὴν κλέψω, σὰς ὀρκίζομαι...?

—Ἀρκεῖ. Ὁ ἄχρ' βάσανα πάλιν ἡ μητέρα σου... Πρέπει νὰ φύγῃς ἀμέσως, δὲν σὲ θέλω. Κυρία Ῥηγίνα, νὰ τὴν ὁδηγήσῃς εἰς τὸ σπίτι της, νὰ δώσῃς εἰς τὴν μητέρα της τοὺς τοὺς δεκαοκτὼ ὀβολοὺς διὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας καὶ νὰ γνωστοποιήσῃς εἰς αὐτὴν τὴν διαγωγὴν τῆς κόρης της! Ἐλα ἐδῶ, Παῦλέ μου, ἄγγελέ μου, δὲν εἶνε τίποτε! μὴ σὲ μέλει! Μὴ κάμνῃς μορφασμοὺς εἰς αὐτὸ τὸ ἀχρεῖον κοράσιον, δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Ταχέως, κυρία Ῥηγίνα.

—Κυρία, κυρία μου! ἀνέκραξεν ἡ πτωχή.

—Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, ἀπῆντα ἡ κυρία Ζαφέτου. Ἐξῆλθε τέλος παρακολουθουμένη πάλιν ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅστις ἔσυρεν ἀπὸ τῶν ποδῶν καὶ τὴν Καδὶρ.

Χωρὶς παντάπασιν νὰ ἀπιδῇ εἰς τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἐπνιγον τὴν μικρὰν, ἡ κυρία Ῥηγίνα ἔρριπεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς τὸ κάθουρον ἐπανωφόριον, τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ ἐσκέπαζε τὴν Καδὶρ καὶ τῇ ἔκαμε σημεῖον νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

—Ὡ ὄχι, ὄχι, ἐφώνει στεναζούσα ἡ Να-

νίνη, τῆς ὁποίας ἐξωγοῦτο τὸ μικρὸν στῆθος ὡς ἂν ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ. Οὐδὲν ἡδυνήθη νὰ κάμψῃ τὴν σκληρὰν καρδίαν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ἥτις εἶτε ἐκ ματαιότητος εἶτε ἐξ ἀνοησίας ἐβασάνιζεν ἐξαστὲς παιδίον!

Πολλὰς ἐργάτιδας συνεκίνησεν ἡ τύχη τῆς πτωχῆς Νανίνης, ἀλλ' οὐδεμία ἐτόλμα νάναλᾶθῃ τὴν ὑπεράσπισίν της καὶ ὁ ἀγαθὸς ὑπηρετὴς δὲν ἦτο ἐκεῖ. Ἡ Νανίνη ἔρριπεν ὕπατον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ της καθίσματος, ὅπερ ἄφινε κενὸν καὶ τραχέως συρτεῖσα ἀπὸ τοῦ βραχίονος ἡναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὑποδιευθύντριαν. Τοῦ ταλαίωρου παιδίου ἔτρεμον τὰ γόνατα καὶ παρ' ὀλίγον ἐπιπτε κατ' ὁδὸν καὶ ἦτο μακρὰ ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα ἀπὸ τοῦ χειροκτιοποιείου εἰς τὴν καλύβην τῆς Λευκῆς, ἐπάγωνε δ' ἅμα καὶ ἀπετύφλου ἡ ὁμίχλη ἡ πυκνή. Τὸ παιδίον δὲν ἔκλαιε πλέον, ἔκαιεν ἡ κεφαλή του, ἦτο ζαλισμένον, ψυχρὸς ἰδρὼς τὸ περιέτρυνεν, ἐβάδιζεν ὡς ἐν ὄνειρῳ.

Ἡ Λευκὴ παρεσκεύαζε τὸ φαγητὸν τῶν τέκνων της ὅταν εἰσῆλθεν ἡ κυρία Ῥηγίνα μετὰ τὴν Νανίνην.

—Σὰς φέρω τὴν κόρην σας, κυρία, εἶπεν ἡ ὑποδιευθύντρια. Ἡ κυρία δὲν τὴν θέλει πλέον εἰς τὸ κατὰσκήμα· ὄχι μόνον εἶνε ὀκνηρά, ἀλλὰ καὶ κλέπτρια. Σὰς ἔφερα καὶ τὸν μισθὸν της τῶν τριῶν τελευταίων ἡμερῶν. Χαίρετε.

Ἀπερίγραπτος εἶνε ἡ αἰσθησις, ἣν ἐνεποίησαν αἱ λέξεις αὗται ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς μητρός. Παρετῆρσε τὸ τέκνον της, ἔπειτα δὲ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ βραχίονος τὴν κυρίαν Ῥηγίναν ἐτοιμαζομένην νὰ ἀπέλθῃ.

—Ὅχι, κυρία, τῇ λέγει, δὲν θὰ ἀπέλθετε πρὸ τοῦ μοῦ εἰπῆτε τί ἐκλεψεν ἡ κόρη μου.

—Τὴν ὥραιαν κοῦκλαν τοῦ κυρίου Παύλου, ἀπῆντησεν ἡ κυρία Ῥηγίνα.

Ἡ Λευκὴ ὠχρίασεν.

—Καὶ ποῦ εἶνε ἡ κοῦκλα, ἠρώτησεν ἡ μήτηρ τὴν Νανίνην, ἥτις τὴν παρετῆρει μετὰ οἰκτοῦς ὀφθαλμοῦς ὡς παράφρων.

—Νὰ δὰ ἡ ὥρα, ὅπου θὰ τῇ τὴν ἀφήναμεν ἀκόμη, ἀπεκρίθη ἡ κυρία Ῥηγίνα, ζητοῦσα νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Λευκῆς.

—Ἀλήθεια εἶνε αὐτὰ, παιδί μου;

Τὸ παιδίον ἔκλινε κάτω τὴν κεφαλὴν.

—Δὲν ἀποκρίνεται; Ἐκλεψες τὴν κοῦκλαν;

—Ὅχι, ὄχι, μητέρα μου.

—Ψεύστρια! ἀνέκραξεν ἡ κυρία Ῥηγίνα, δὲν τὴν εἶχες εἰς τὸ ἐπανωφόριόν σου.

—Ναί.

—Ποῖος τὴν ἔβαλεν ἐκεῖ; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ ἀγωνιώσα.

—Ἐγὼ!... καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ τὸ παιδίον.

—Βλέπετε, εἶπεν ἡ ὑποδιευθύντρια, προσέχετέ την διότι ἔχει ἐλαττώματα. Καὶ ἀπῆλθεν.

Εἶχον συναχθῇ εἰς τὴν θύραν τινὲς ἐκ τῶν γειτόνων διὰ νὰ ἰδῶσι τὰ γινόμενα. Ἡ κυρία Ῥηγίνα ἀναχωροῦσα εἶχε ποιήσει γνωστὸν εἰς αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα, ἀπῆλθε δὲ ἄφροντις καὶ ἀμέριμνος ἡ φαύλη καὶ ταπεινὴ ψυχὴ!

Ἐπλησίασε τότε πρὸς τὸ τέκνον της ἡ ταλαίπωρος μήτηρ.

—Δὲν βλέπεις, παιδί μου, τὴν δυστυχίαν μας; τῇ λέγει· τί νὰ σὲ κάμω τώρα; ποῖος σὲ θέλει πλέον;

—Μητέρα, ὄχι, δὲν θέλω νὰ τὴν πάρω!... νὰ τὴν ζεστάνω, μητέρα... εἰς τὸ ἐπανωφόρι μου... ὄρκον... συγχώρησέ με... Καὶ ἦτο ἐλεεινὸν τὸ παιδίον.

—Καλὰ, εἶπεν ἡ μήτηρ ζητοῦσα νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της. Γονάτισε ἐκεῖ καὶ θὰ μείνῃς νηστικὴ ἀπόψε.

—Ναί, μητέρα, ὅ,τι θέλεις, μὰ δὲν ἔκλεψα... Ὁ Θεὸς θὰ σοῦ εἴπῃ πῶς δὲν ἔκλεψα.

Τὰ ἄλλα τέκνα τῆς χήρας ἐκοιμήθησαν. Ἡ Νανίνη μένει γονατιστὴ, νηστικὴ καὶ σιωπᾷ. Ἄν δὲν ἤκουες τοὺς μικροὺς στεναγμοὺς της τῆς ἀθῶας, θὰ ἐνόμιζες ὅτι κοιμᾶται.

Καὶ ὅταν ὅλα τὰ εἶχε καταλάβῃ ὁ ὕπνος, ἐπλησίασεν ὑποτρέμουσα ἡ μήτηρ, ἔλαβεν εἰς τὰς πτωχικὰς ἀγκάλας της τὴν μικρὰν, τὴν ἔκδυσεν καὶ τὴν ἔθηκε πλῆσιον της εἰς τὴν κλίνην ἀνησυχούσα διότι τῆς μικρᾶς ἔκαίον πολὺ ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς νυκτὸς ἤρχισεν ἡ Νανίνη νὰ παραλαλῇ καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ· ἡ παραλήρησις ἐπετείνετο! δὲν ἀνεγνώριζεν οὐδένα καὶ ἐπεμαρτύρετο τὸν νεκρὸν της πατέρα ὅτι ἦτο ἀθῶα, ὅτι δὲν ἔκλεψεν. Τὰ ὄνειρα τῆς Καδὶρ, τῆς κυρίας Ζαφέτου καὶ τῆς κυρίας Ῥηγίνας ἐπανήρχοντο συγχάκεις ἀτάκτως καὶ ἐν συγχύσει πρὸς ἄλλη εἰς τὸ παραληροῦν στόμα της. Περὶ τὴν πέμπτην πρωινὴν ὥραν κατελήφθη τὸ μικρὸν ὑπὸ κοπώσεως καὶ ἐκοιμήθη, ἀλλὰ παράξενον ἦχον ἀπέδιδε τὸ στῆθος της καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἡγωνία.

Ἄμα ἐξημέρωσεν, ἡ μήτηρ ἐπορεύθη εἰς ἀναζήτησιν ἱατροῦ. Ἐξελθοῦσα τῆς οἰκίας ἀπῆντησε τὸν ἀγαθὸν Ἰωάννην, ὅστις μαθὼν τὰ γινόμενα ἐξύβρισε τὴν ὑποδιευθύντριαν, ἡ δὲ κυρία Ζαφέτου ἐδήλωσεν ὅτι ἂν αἱ σκηναὶ αὗται μεταξὺ τῶν δύο ἐξηκολούθουν ἤθελεν ἀποβάλλει ἀμφοτέρους. Οὕτως ἡσύχασαν τὰ πρᾶγματα, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχε πρέξει νὰ ἰδῇ τί γίνεται ἡ μικρὰ καὶ νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὴν μητέρα ὅτι ἡ μικρὰ δὲν ἦτο κλέπτρια. Ἄλλ' ἦτο ἀργὰ πλέον, τὸ κακὸν εἶχε γένει. Ὅπως δὴ ποτε ἔμεινεν ἡ μήτηρ μετὰ τὸ τέκνον της καὶ ἐπορεύθη ὁ Ἰωάννης εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἱατροῦ. Ὁ ἱατρὸς ἦλθεν, ὁ ἱατρὸς τοῦ νοσοκομείου, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε ποτε σώσει καὶ τὴν κόρην τοῦ ἀγα-

θοῦ ὑπηρετοῦ καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐθεώρει ὡς Θεὸν ὁ Ἰωάννης.

Ἦτο ἀνὴρ ὑψηλός, μὲ μεγάλας ὀφρεῖς, ἔχων διαπεραστικὸν τὸ βλέμμα. Ἦτο ὠχρὸς καὶ εἵχεν εὐρὺ τὸ μέτωπον. Μόνον τὸ μεῖδιμα ὑπεγλύκαινε ὀλίγον τῆς ὀψέως αὐτοῦ τὸ αὐστηρὸν καὶ παγετῶδες. Ἐλάβε τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς ἀσθενούς, ἐξήτασε τὸ στήθος τῆς...

— Ἐπρεπε ταχύτερα νὰ μὲ προσκαλέσητε, εἶπε πρὸς τὴν ἐξάλλον μητέρα.

— Ἀλλοίμονον! ἱατρέ μου, τὴν νύκτα τῆς ἐφάνη ἡ ἀσθένεια. Καὶ διηγήθη ἡ μήτηρ τὰ πάντα πρὸς τὸν ἱατρόν. Ὁ ἱατρὸς ἀνεσκήωσε τοὺς ὤμους.

— Εἶνε βαρεῖα τὸ παιδί καὶ ἐδῶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὸ περιποιηθῇτε. Τυλίζατέ το καλὰ καὶ στείλατέ το εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Πολὺ ἐμόχθησεν ὁ ἱατρὸς ἕως οὗ νὰ καταπέσῃ τὴν πτωχὴν μητέρα ὅτι τὸ νοσοκομεῖον ἦτο εὐεργετικὸν κατὰστημα καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ φοβῆται. Δὲν ἤθελε νὰ στείλῃ τὸ τέκνον τῆς εἰς τὰ σπιτάδια. Ἐπὶ τέλους τὸ μικρὸν τετυλιγμένον εἰς ὅλα τὰ ῥάκη τῆς οἰκογενείας εἰσῆχθη ἐντὸς ἀμάξης, ἣν εἶχε φέρει ὁ Ἰωάννης, καὶ μετηνέχθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἡ τάλαινα μήτηρ μετὰ δακρύων παρηκολούθει τὸ φίλτατόν της ἀπαγόμενον καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐξέφερετο ἤδη νεκρόν! Καὶ ἄρα ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκούσεται ὁ κρότος τῶν τροχῶν τῆς ἀμάξης ἡγέρθη σχεδὸν ἀλλοφρονούσα ἵνα περιποιηθῇ τὰ ἄλλα ὄρφανά.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπορεύθη ἡ μήτηρ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐνθα χάρις εἰς τὴν ἀδειαν, ἣν τῇ εἶχε δώσει ὁ ἱατρὸς, τῇ ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι. Εἶδε τὴν κόρην τῆς κειμένην ἐπὶ καθαρᾷ κλίνῃ; παρεκάθητο δὲ πλησίον εὐσεβὴς μοναχὴ ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἑλέους. Ὁ πυρετὸς ἐξηκολούθει, τὸ παιδίον δὲν ἀνεγνώρισε τὴν μητέρα του, ἐν τῇ παραληρήσει του δὲ ἀνέφερε μόνον τὴν Καδίρ.

— Θὰ ἀποθάνῃ τὸ τέκνον μου; ἡρώτα ἡ μήτηρ ὡς τρελλή τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἑλέους, μετὰ ἤχου φωνῆς ἀνεκφράστου.

— Ἐχε ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, κυρά μου, ἀπῆντα μετὰ φωνῆς γλυκείας ἅμα καὶ λυπηρᾶς ἡ μοναχὴ.

Ἡ Λευκὴ κλίνασα τὰ γόνατα προσήγετο, ἐφάνη δ' εἰς τὴν πτωχὴν γυναῖκα ὅτι τὸ βασανιζόμενον ἐκεῖνο τεκνίον ἦτο τὸ ἀγαπητότατον εἰς τὴν καρδίαν τῆς, καὶ ὅτι εἶχεν ἀμαρτήσῃ τιμωροῦσα αὐτὸ ἕνεκα τῆς κακεντρεχοῦς ἐκείνης. Τί δὲν θὰ ἐδίδεν ἡ τάλαινα μήτηρ ἵνα ἐξαγνίσῃ ἑαυτὴν ἐὰν ἦτο δυνατόν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνης. ὦ! πόσον θεομὴ ἦτο ἡ προσευχὴ τῆς! Πρὸς στιγμὴν ἐνόμιζες ὅτι εἰσῆκουσεν ὁ Θεὸς τῶν δεήσεων αὐτῆς, διότι ἡ Νανίνη εἶχε παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ παραληρῇ καὶ εἶχεν ἡσυχάσει.

Ἠγέρθη μετὰ προσοχῆς ἡ μοναχὴ καὶ ἔκαμε σημεῖον εἰς τὴν μητέρα νὰ λάβῃ τὴν θέσιν τῆς. Αὕτη δὲ ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ καθίσματος, ὅπερ εἶχε καταλείψει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἑλέους καὶ προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου ὠχροῦ προσώπου, καρδακοῦσα νὰ ἴδῃ πότε θάνοιζον τὰ μικρὰ βλέφαρα τῆς Νανίνης τῆς. Μία ὥρα εἶχε παρέλθει, ὥρα ἐλπίδος καὶ ἀγωνίας! Ὁ πυρετὸς ἤλαττοῦτο, ἡ Λευκὴ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς τῆς τὰς μικρὰς χεῖρας τοῦ τέκνου τῆς. Μετ' ὀλίγον χάριεν μεῖδιμα ἐπέσπεψε τὰ ὠχρὰ χεῖλη τῆς μικρᾶς ἀσθενούς, ἡνοίξε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐφώνησε:— Μαμά! Ἡ Λευκὴ ἀφῆκε κραυγὴν, τὸ τέκνον τῆς τὸ φίλτατον τὴν εἶχε ἀναγνώρισε. Ἡ μοναχὴ ἔσπευσε τότε ταχέως καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ ποσυρῇ διὰ νὰ μὴ κούρῃ διὰ τῆς συγκινήσεως τὴν μικράν. Καὶ ἀπεσύρθη ἡ μήτηρ ἔχουσα πληρὴ ἐλπίδος τὴν καρδίαν. Τάλαινα μήτηρ! Ἡ Νανίνη τὴν ἠκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐφ' ὅσον ἦτο ὁρατὴ, ἔπειτα ἔπει το φάρμακον, ὅπερ τῇ προσήνεγκεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἑλέους καὶ ἐκ νέου ἐθυθίσθη εἰς ὕπνον.

Ὁ ἱατρὸς ἐπανῆλθε τὸ ἑσπέρας, ἔσεισε τὴν κεφαλὴν δεικνύων ὅτι δὲν ἦτο εὐχαριστημένος, διέταξεν ἄλλα φάρμακα, παρήγγειλεν εἰς τὴν μοναχὴν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ τῆς κλίνης τοῦ παιδίου, ἐξήτασε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀπῆλθεν.

Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡ κατὰστασις τῆς μικρᾶς ἀσθενούς δὲν εἶχε μεταβληθῇ. Τῇ ἐπαύριον, ἥτις ἦτο Κυριακὴ, ἡ μήτηρ ἐκάθισε πλησίον τῆς Νανίνης καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν ἡγέρθη ἐκείθεν. Περὶ τὴν δευτέραν μ. μ. ὤραν εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ νοσοκομείου ὁ καλὸς Ἰωάννης, ἡ κυρία Ζαφέτου καὶ ὁ υἱὸς τῆς Παύλος κρατῶν ὑπὸ μάλῃς τὴν Καδίρ. Βλέπουσα αὐτοὺς ἡ Νανίνη ἠσθάνθη τόσην δύσπνοιαν, ὥστε ἔλεγε ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποπνιγῇ.

Ἡ κυρία Ζαφέτου ἦτο ὀργίλη καὶ ζωντὰ, ἀλλ' ὄχι καὶ κακὴ. Ἐλυπήθη σφόδρα ἰδοῦσα τὴν κατὰστασιν τῆς μικρᾶς, μετενόησε δὲ ἀπὸ καρδίας δι' ὅ,τι εἶχε πράξει. Ὁ Παύλος περιέφερε τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπὸ τῆς Νανίνης εἰς τὴν Καδίρ, ἤθελε νὰ εἴπῃ τι, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ ἐξερέαγη εἰς δάκρυα. Ἀλλὰ τὰ δάκρυά του δὲν προήρχοντο ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ ἐβόλεπε τὴν Νανίνην, ἀλλὰ διότι ἡ μήτηρ του τῷ εἶχεν εἶπει νὰ δώσῃ τὴν Καδίρ εἰς τὴν μικράν, ἥτις οὕτως ἠδύνατο νὰ καλλιτερεύσῃ τὸ εὐχάριστον νὰ εὐχαριστηθῇ. Ἡ Καδίρ ἐδόθη, ἡ δὲ δυστυχὴς Νανίνη ἐνόμιζεν ὅτι ὠνεῖρετο, ἡ Καδίρ ἦτο ἰδική της! Πρὸς τοῦτοίς ἡ κυρία Ζαφέτου τῇ εἶπεν ἅμα ἀναρρώσῃ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸ κατὰστημα. Ἡ Ῥηγίνα εἶχεν ἀποβληθῇ, εἶχε νικήσει ὁ Ἰωάννης, τοῦτο δὲ κατευχαρίστησε καὶ τὴν Λευκὴν. Ἡ εὐτυχία ἦτο πολὺ μεγαλὴ

τέρα ἢ ὅσον ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ ἡ μικρὰ καρδιά τῆς Νανίνης. Ὅθεν διῆλθεν ἡ μικρὰ κακῶς τὴν νύκτα, ὁ πυρετὸς ἐπανῆλθε σφοδρότατος, τὴν ἐπομένῃν πρωΐαν ὁ ἱατρὸς τὴν εὗρεν εἰς δεινὴν κατὰστασιν.

— Τί ὤραν ἔρχεται ἡ μήτηρ τῆς; ἡρώτησε τὴν μοναχὴν.

— Τὴν μεσημβρίαν· χθὲς εἶχεν ἀπέλθῃ ἀπ' ἐδῶ πλήρης χαρᾶς.

— Ἡ δυστυχὴς!

— Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐλπίς, ἱατρέ;

— Οὐδεμία... Καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἱατρὸς.

Μέχρι τῆς ἐνδικοῦς ἡ Νανίνη ἦτο ἀναίσθητος, ἔπειτα ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις τῆς καὶ ἐζήτησε τὴν μητέρα τῆς. Τῇ εἶπον ὅτι ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἔλθῃ. Ἐζήτησε τότε τὴν Καδίρ, ἀλλ' αἱ μικραὶ τῆς χεῖρες δὲν εἶχον πλέον δύναμιν νὰ βαστάσουν τὴν κοῦκλαν καὶ ἡ Καδίρ ἐκυλίσθη κατὰ γῆς. Ἡ μοναχὴ τὴν ἐσκήωσε καὶ τὴν ἔθηκε πλησίον τῆς μικρᾶς, ἥτις διὰ γλυκυτάτου μευιδιάματος κῆχαρίστησε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἑλέους. Ἐπειτα ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ τι πρὸς τὴν Καδίρ... καὶ οἱ ἄγγελοι παρέλαβον τὴν μικράν ψυχὴν τῆς. Ὅταν ἡ μήτηρ ἐπανῆλθεν ἐνόμιζεν ὅτι ἐκοιμᾶτο τὸ τέκνον τῆς· ἐκοιμᾶτο ἀληθῶς τὸν αἰώνιον ὕπνον!

Σεῖς πάντες, πατέρες καὶ μητέρες, διδάσκαλοι καὶ καταστηματαρχαί, ὅσοι φέρετε τὴν εὐθύνην μικρῶν καὶ ἀθῶων πλασμάτων, ἐστὲ δικαιοὶ! Ἡ Νανίνη εἶνε ἐν μύριον τοῦ μεγάλου σώματος τῶν ταπεινῶν καὶ ἀδυνάτων, τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἐστερημένων, ὧν σεῖς εἰσθε οἱ φυσικοὶ κηδεμόνες. Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ δώσητε λόγον ὅχι μόνον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς Ἐκείνον, τοῦ ὁποίου ἡ χεὶρ ἡ πανσθενὴς ἔπλασε τὰ πάντα!

[Lafontaine.]

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ

ἐπὶ Ἰβάν Δ' τοῦ Τρομεροῦ.

Ἡ ἱστορία τῶν πρώτων σχέσεων τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Μοσχοβίαν ἀνήκει εἰς τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς εὐρωπαϊκῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου. Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ τῆς Ἀγγλίας ναῦται ζηλώσαντες τὴν δόξαν τοῦ Κολόμβου καὶ τοῦ Κόρτες, διέσχίζον τὰς θαλάσσας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον πόλον πρὸς ἀνακάλυψιν νέων διόδων, τρία πλοῖα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Willoughby καὶ τοῦ Chancellor, ἀπέπλευσαν ἐξ Ἀγγλίας, διεσθονόμενα πρὸς τὰς μυστηριώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀρκτοῦ. Τὰ τρία ταῦτα πλοῖα κατέλαβε παρὰ τὰ παράλια τῆς Σκανδιναβίας φοβερά τρικυμία, καὶ τὰ μὲν δύο μετὰ τοῦ Willoughby ἀπεπλανήθησαν ἐν τὸς τῶν πάγων, ὁ δὲ Chancellor, ἀφ' οὗ εἰς μάτην περιέμεινεν αὐτὰ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, ἀπεφασισε νὰ ἐξακολουθήσῃ μόνος τὸν κινδυνώδη πλοῦν

καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν προσωρμίσθη εἰς τὰς ἐκβολὰς μεγάλου ποταμοῦ πλησίον Μονῆς. Παρὰ τῶν ἐγγχωρίων ἔμαθεν ὅτι ὁ ποταμὸς ὠνομάζετο Δβίνα, ἡ δὲ Μονὴ Ἀγιος Νικόλαος, καὶ ὅτι εὕρισκετο ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ τσάρου τῆς Μόσχας. Οὕτως ἀνεκάλυψαν οἱ Ἀγγλοὶ τὸ Βασίλειον τῶν τσάρων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἄγνωστον εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην σχεδὸν ὅσον ἡ Σινική.

Ἡ ἐξαιρετικὴ ὁλως ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας τῆς Ῥωσσίας, ἡ ἀποκλειστικὸς χειρσαία αὐτῆς θέσις, μακρὰν πάσης πολυπλοῦς θαλάσσης, καὶ τέλος ἡ εἰσβολὴ τῶν Τατάρων, εἶχον ἀπομονώσει τὴν χώραν ταύτην τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Μόνοι οἱ ἄμεσοι αὐτῆς γείτονες ἐγνώριζον ὅπως οὖν αὐτὴν οἱ Γάλλοι δὲ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀνακαλύψωσιν ἐκ νέου ὅπως ἀνανεώσωσι τὰς ἀπὸ τοῦ γάμου τοῦ Ἐρρίκου Α' μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαροσλάβ διακοπείσας σχέσεις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐγνώριζεν ὁ Chancellor ποίους τόπους ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ, εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' ἐπιστολὰς «πρὸς πάντας ἀδιακρίτως τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς κυριάρχους, πρὸς τοὺς κριτὰς τῆς γῆς, πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς αὐτῶν, πρὸς πάντας τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν τινα ἐν πάσῃ ὑπὸ τὸν ἀπέραντον οὐρανὸν χώρα.» Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας διεβίβασεν εἰς τὸν Ἰβάν Δ' Βασιλεῖτις, τὸν Τρομερόν, τὴν δὲ 23 Ὀκτωβρίου 1553 ἐπὶ διαταγῇ ἐλθούσῃ ἐκ τοῦ Κρεμλίνου, ἐπορεύθη εἰς τὴν μυστηριώδη πρωτεύουσάν, τὴν Μόσχαν, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ τρομερὸς τσάρος, καὶ ἀφίχθη ἐν αὐτῇ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κατὰκτησιν τοῦ Καζάν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας ἐκτίζετο τότε ἡ λαμπρὰ καίτοι ἀλλόκοτος ἐκκλησία Βασιλείου τοῦ Μακαρίου. Ἡ κατὰκτησις αὕτη ἦτο σπουδαιοτάτη, ἀλλ' ὁ Ἰβάν ἠνέκει ὅτι δὲν ἤρκει εἰς τὴν δόξαν τῆς Ῥωσσίας. Ἀπαλλαγείς δι' αὐτῆς τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐγχοῦ, ἐπεθύμει μεγάλως ν' ἀνανεώσῃ τὰς πρὸς τὴν Δύσιν σχέσεις, ἐμελέτα δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Λιβωνίας τὴν διὰ τῆς Γερμανικῆς Θαλάσσης ὁδόν. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι οἱ ἐχθροὶ, τοὺς ὁποίους ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ, οἱ Σουηδοί, οἱ Πολωνοὶ κ.λ. ἦσαν πλέον τῶν Τατάρων ἐπιφοβοὶ καὶ ὅτι ὅπως νικήσῃ Εὐρωπαίους, εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὀπλῶν καὶ τῆς τέχνης τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ αὐτὰ ἀφ' οὗ οἱ γείτονές του παρεφύλαττον εἰς τὰ σύνορα καὶ συνελάμβανον τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς μηχανικούς, ὅσους μετεπέμπετο ἐκ τῆς Δύσεως; Ὁ φόβος τῶν γειτόνων τούτων ἀπευόνοῦ τὴν Ῥωσσίαν ἀσφαλέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ταταρικοῦ ζυγοῦ. Κωλυμένης λοιπὸν τῆς διὰ τῶν ὁρέων ὁδοῦ, ἀπελείπετο μόνῃ ἡ διὰ τῆς Λευκῆς Θαλάσσης, ἀλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζεν ἂν ἡ ἔρημος αὕτη θάλασσα εἶχε συγκοινωνίαν τινα μετὰ τῶν

θαλασσών της Εύρώπης και η εμφάνισις πλοίου εν αὐτῇ ἐνομιζέτο θαῦμα ἀδύνατον.

Τὸ θαῦμα τοῦτο ἐπραγματοποίησεν ὁ Chancellor, πᾶς δὲ τις ἐννοεῖ μετὰ πόσης χαρᾶς ὁ Ἰβάν ἐδεξιώσατο ἐν Μόσχᾳ τὸν τολμηρὸν ναύτην καὶ μετὰ πόσης προθυμίας διέταξε νὰ τῷ μεταφρασθῇ ἡ πρὸς ἀγνώστους ἡγεμόνας ἐπιστολὴ τοῦ Ἐδουάρδου Σ'. Ἀφοῦ ἐδέχθη τὸν Chancellor εἰς ἀκρόασιν ἵνα ἴδῃ «τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς», ἀπέπεμψεν αὐτὸν φέροντα φιλικὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐπιστολήν. Ἦτο δὲ ὁ Ἰβάν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νέος εὐεὶδής, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, πλατεῖς ἔχων ὤμους καὶ στήθος εὐρύ, ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς, μικροὺς καὶ ζωηροὺς καὶ ῥίνα γρυπὴν χαρακτηρίζουσιν τὴν ἀρπακτικὴν ἐκείνην γενεάν, τὴν διὰ κλοπῶν καὶ ἀρπαγῶν καταρτίσασαν τὴν Μοσχοβίαν. Ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς εἶχε γνώσεις πολλὰς, πρᾶγμα δὲ παράδοξον παρὰ τυράννῳ, ἡγάπα νὰ ἐξηγῇ τὰς πράξεις τοῦ διὰ τε τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ καλᾶμου.

Τῷ 1555, ὁ Chancellor ἦλθε καὶ πάλιν εἰς Ῥωσίαν μετὰ δύο μελῶν ἐταιρίας τινος ἀρτισυσταθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα merchants adventurers, ἥτοι ἔμποροι τυχοδιωκταί. Ἐβρερε δὲ ἐπιστολὴν τῆς βασιλείσσης Μαρίας Τυδὸρ γεγραμμένην εἰς τρεῖς γλώσσας, τὴν πολωνικὴν, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν, καθότι οὐδεὶς τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγνώριζε τὴν Ῥωσικὴν. Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν των οἱ Ἀγγλοὶ ἐπαρυσιάσθησαν εἰς τὸν τσάρον καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ ἐμπορεύηται ἡ ἐταιρία καθ' ὅλον τὸ κράτος αὐτοῦ χωρὶς νὰ πληρώνη τέλος. Ἐπεφυλάττετο δὲ ὁ τσάρος νὰ διακῶν ὁ ἴδιος τὰς μεταξὺ τῶν Ἀγγλῶν ἐμπορῶν καὶ τῶν Ῥώσων διαφοράς.

Ἐξαιρετικαί ὅλως ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ περιστάσεις τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Μοσχοβίᾳ. Ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Μόσχας καὶ ταῖς πανηγύρεσι τοῦ Βόλγα, ὑπῆρχον ἀφθονα τὰ τέϊον τῆς Κίνας, τὰ μεταξωτὰ τῆς Περσίας, τὰ ὑφάσματα καὶ τὰ ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, αὐτὴ ὅμως ἡ Ῥωσσία, ἀκατέργαστα μόνον παρήγαγε προϊόντα, ὡς λ. χ. βόεια δέρματα, πολυτίμους σισύρας (γούνας), κηρίον, μέλι, στέαρ κτλ. Ἡ τυραννία εἶχε καταπνίξει τὴν Ῥωσικὴν βιομηχανίαν, τὸ δὲ ἐγγύριον ἐμπόριον ἐμαραίνετο διὰ τὴν ὀλίγην ἀσφάλειαν. Ὁ τσάρος κατέστρεψε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπηκόους δι' ἀτίμου συναγωνισμοῦ. Εἶχεν ἐν τῷ Κρεμλίῳ ὑφαντήρια καὶ ἀποθήκας ἐν αἷς ἐπεσφραγίσαντο αἱ πολυτίμοι σισύραι, ὡς αἱ δ' ἀπέστελλε πρέσβυν του εἰς Εὐρώπην, τῷ ἐδίδεν ἐντολὴν νὰ πωλήσῃ μέρος αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ στέμματος. Ἐνίοτε ἐφορολόγει αὐθαίρετως ἐν τῶν ἐγγυρίων προϊόντων, τὰ δέρματα ἢ τὸ κηρίον λ. χ., ἐβίαζε τοὺς ἐμπόρους νὰ τὰ παραχωρῶσιν εἰς αὐτὸν ἀντὶ τιμῆς εὐτε-

λεστάτης, μεταπώλει δὲ ἔπειτα αὐτὰ εἰς τετραπλασίαν καὶ πενταπλασίαν τιμὴν. Οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐξωθεν ἐμπορεύματα, ἐσφρατίζετο αἰφνης ὅλα τὰ μεταξωτὰ τῆς Ἀνατολῆς ἢ ὅλα τὰ ἐριοῦχα τῆς Γερμανίας καὶ ἐξήσκει δικαίωμα προτιμήσεως εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς λιμένες. Ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ ἦτο ἀπηγορευμένη ἐπὶ βαρυτάταις ποιναῖς, ἐπίσης ἀπηγορευμένη καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ οἴνοπνεύματος, τοῦ ὁποῦ το μόνον πώλιον εἶχεν ὁ τσάρος, ὡσαύτως καὶ ἡ ἐξαγωγὴ προϊόντων τινῶν πολυτίμων. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθῶμεν τὰς καταπιέσεις τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων, τὰς τυραννικὰς ἐξείσεις αὐθαιρέτου ἐξουσίας, τὰ ἀθέβαιον τῶν νόμων, τὸ ἀργυρώνητον καὶ τὸ ἀπηνὲς τῆς δικαιοσύνης, τὸ κατὰ τῶν ξένων καὶ τῶν αἰρετικῶν μῖσος τῶν πολλῶν, τὴν κακὴν πίστιν τοῦ Μοσχοβίτου ἐμποροῦ, ὥστε τὸ ἐν Ῥωσίᾳ ἐμπόριον ἦτο ὅ, τι πρὸ 50 ἐτῶν ἦτο τὸ ἐμπόριον τῆς Κίνας ἢ τῆς Ἀλγερίας, ὁ δὲ ξένος ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο ἐν χώρᾳ ἐχθρικῇ. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν τοιούτων περιστάσεων, οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον προστασίαν τὴν ὑπὸ τοῦ τσάρου χορηγηθεῖσαν αὐτοῖς ἀδειαν καὶ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ.

Τῷ ὄντι ὁ Ἰβάν οὐ μόνον ἐδέχθη αὐτοὺς καλῶς, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀμεσον σχέσιν πρὸς τὴν βασιλίσσαν αὐτῶν, ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς Ἀγγλίαν τὸν Ὀσιπ Νεπέη, ὅστις διατελέσας διοικητὴς τοῦ Βολόγδα εἶχε κάπως πολιτισθῇ διὰ τῆς μετὰ τῶν Ἀγγλῶν συγκαίνωνίας. Ὁ Νεπέη ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Chancellor, τὸ δὲ ταξίδιον τοῦτο τοῦ πρώτου εἰς Ἀγγλίαν Ῥώσων πρεσβευτοῦ ὑπῆρξε πλήρες περιπετειῶν. Τρομερὰ τρικυμία ἔρριψε τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐπέβαινε κατὰ τῶν βράχων ὄρουμιν τινὸς τῆς Σιωτίας καὶ κατεσύντριψεν αὐτό. Ὁ Chancellor προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὸν Νεπέη ἐπνίγη μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, ὁ δὲ Νεπέη ἡναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐπὶ δύο μῆνας μετὰ τῶν ἀπολιτίστων κατοίκων τῆς παραλίας ἐκείνης, τότε δὲ μόνον ἡδυνήθη νὰ πορευθῇ εἰς Λονδίον, ὅπου ἐγένετο αὐτῷ λαμπρὰ ὑποδοχὴ. Ὁγδοήκοντα ἔμποροι ἐπιβαίνοντες λαμπρῶν ἵππων καὶ πολυτελῶς ἐνδεδυμένοι, φέροντες δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους βαρεῖς χρυσᾶς ἀλύσεις, ἐπορεύθησαν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ δώδεκα μίλια μακρὰν τοῦ Λονδίνου. Ὁ Νεπέη εἶδε τότε εἶδος ἐμπορῶν κατὰ πάντα διαφόρων τῶν πτωχῶν χωρικῶν ἐμπορῶν τῆς Ῥωσσίας, εἶδεν ἄνδρας τολμηροὺς καὶ δραστηρίους, ἐπαιρομένους ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῶν καὶ ἐπιδεικνύοντας τὸν πλοῦτον αὐτῶν, ἀποτελοῦντας δὲ γεναὴν σχεδὸν ἡρωϊκὴν, ἡ ὁποία διερευνῶσα ἀνεγδότης τὴν γῆν ὅλην, ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν δύο κόσμων καὶ τῶν δύο Ὠκεανῶν.

Εἰς τεσσάρων μιλίων ἀπόστασιν τοῦ Λονδί-

νου, νέα τάγματα ἐμπορῶν μετ' ἀπείρων ὑπαλλήλων προσετέθησαν εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ Νεπέη, ὥστε ὁ ναυαγὸς οὗτος εἰσῆλθεν εἰς Λονδίον μετ' ὀλοκλήρου στρατοῦ. Εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως ὁ Ἀόρδος Δήμαρχος ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς συμβούλους του προσεφώνησε τὸν Ῥώσων ἀπεσταλμένον. Τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἔτυχεν ἀκρόσεως παρὰ τε τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσῃ, παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Westminster τελεσθεῖσαν ἐπίσημον λειτουργίαν καὶ παρεκάθησεν εἰς λαμπρὸν γεῦμα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐντίμου συντεχνίας τῶν ἐριοπωλῶν. Ὁ Ῥώσος ἐπροξένησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν, οἱ μετ' αὐτοῦ διαπραγματευθέντες ἐθαύμασαν τὴν ἀγγλίστιαν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐγενὲς τοῦ τρόπου. Ἀναχωρῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Μαρίας ἐπιστολὰς χορηγούσας τοῖς Ῥώσοις ἐμπόροις διάφορα προνόμια ἐν Ἀγγλίᾳ.

Τὸν Νεπέη ἐσυνόδευσεν ἐπιστρέφοντα εἰς Ῥωσίαν ὁ πλοίαρχος Jenkinson, ὅστις ἦτο θαυμασίος τύπος ἄγγλου ναύτου, τολμηρὸς, ἀκάματος, ἱκανὸς εἰς πάντα, ἔμπορος καὶ διαχειριστὴς ἀριστος, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ διπλωμάτης. Εἶχεν ἐπισκεφθῇ πάσας τὰς χώρας τῆς Δύσεως, τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Τοιοῦτος ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐφελκύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ νομήμονος καὶ πολυπράγμονος Ἰβάν, ὅστις ἡγάπα νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ περιστοιχίζεται ὑπὸ μυθολόγων καὶ αἰοιδῶν. Τίνες δὲ μῦθοι ἡδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ διηγήματα τοῦ Jenkinson περὶ τῶν θαυμάτων τῆς Δύσεως! Ὁ Jenkinson ὠφελοῦμενος τῆς μεγίστης ἐπιρροῆς ἣν ἐντὸς μικροῦ ἀπέκτησεν ἐπὶ τοῦ τσάρου καὶ μὴ λησμονῶν τὰ συμφέροντα τῆς ἐταιρίας, ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ καταπλεύσῃ τὸν Βόλγαν πρὸς ἀναζήτησιν ὁδοῦ ἀγούσης εἰς τὰς Ἰνδίας. Κατέβη λοιπὸν τὸν μέγαν τοῦτον ποταμὸν, τὸν σήμερον ὑπὸ ἀπείρων πλοίων διασχίζόμενον καὶ ὑπὸ πόλεων πολυπληθῶν κατοικημένον, τότε δὲ βέοντα ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμων, διῆλθε τὸ Ἀστράκάν, ἐφθασεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πρῶτος αὐτὸς Εὐρωπαῖος ἀνέβησεν τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς Κασπίας. Προχωρήσας δὲ διὰ τοῦ Τουρκεστάν δι' ἐρήμων λυμαιομένων ὑπὸ ληστῶν καὶ διὰ παντοίων κινδύνων, ἐπέστρεψε διὰ τῆς Σαμαρκάνδης εἰς Μόσχαν ἀνευ τινος πρακτικοῦ ἀποτελέσματος τῆς περιηγήσεώς του, ἀπῆλθε δὲ εἰς Ἀγγλίαν ἀφίνων τὸν Ἰβάν καταταθλιμμένον ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει του.

Τὸ 1566 ἐπανῆλθε καὶ δεύτερον εἰς Μόσχαν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ στέμματος, φέρων ἐπιστολήν τῆς Ἐλισάβετ καὶ ἔχων ἐντολὴν νὰ ζητήσῃ ἐν ἄλλοις καὶ τὴν ἐκ Ῥωσσίας ἀποπομπὴν Ἰταλοῦ τινὸς Ῥαφαὴλ Βαρβερίνη, ὅστις ἐτόλμα νὰ συναγωνίζηται πρὸς τὴν ἀγγλικὴν ἐταιρίαν τῆς Μόσχας, πρὸς δὲ νὰ κατορθώσῃ νὰ χορη-

γηθῇ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς τὸ προνόμιον τοῦ νὰ ἐμπορεύωνται μόνον διὰ τῆς Λευκῆς Θάλασσης. Ἐφθασε δὲ εἰς Μόσχαν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἡμιβάρβαρος τσάρος ἐτέλει τὸν δεύτερον αὐτοῦ γάμον μετὰ Κιρκασίας γυναικός. Μεθ' αὐτῆς ἐπλησίασαν τὸν θρόνον τοῦ Ἰβάν οἱ συγγενεῖς τῆς, ἀτίθαστοι Ἀσιανοί, οἱ ὁποῖοι ἐτι ἀγριωτέραν κατέστησαν τὴν Αὐλὴν ἐκείνην. Ὁ Ἰβάν ἀπεσύρθη ἐν τῇ νῆα αὐτοῦ πρωτευούσῃ Slobode Alexandra καὶ ἤρξατο τοῦ κατὰ τῶν βογιάρων πολέμου, τοὺς ὁποῖους ἐφοβεῖτο καὶ ἐνόμιζε προδότας. Τότε δὲ ἐγένοντο φοβεραὶ καταδίκες καὶ τότε ὁ Τρομερὸς ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν ἐντελῶς. Τὸν Jenkinson ὅμως ἐδέχθη μετὰ τῆς προτέρας εὐνοίας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ ἐμπορεύωνται ὅχι μόνον ἐπὶ τῆς Δρίνας, ἀλλ' ἐπὶ ὅλων τῶν βορείων ποταμῶν καὶ νὰ ἐγκαταστήσιν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐν τούτοις, ἡ δυσπιστία τοῦ Ἰβάν πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν κῆξανεν ὁσήμεραι, ἦτο πεπεισμένος ὅτι οἱ μέγα ἐχθροὶ ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν ἔξω, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ἐδοῦντο αὐτὸν τὰ μέγιστα κατὰ τῶν ἔξω προμηθεύοντες αὐτῷ ὅπλα, κανόνια καὶ μηχανικοὺς, καὶ διατηροῦντες ἐλευθεράν τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Λευκὴν Θάλασσαν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἠλπιζε παρ' αὐτῶν ἐτι μείζονα ὑπηρεσίαν. Ὁ ἀπόλυτος οὗτος μονάρχης, τὸν ὁποῖον προσκυνοῦντες ἐπλησίαζον οἱ ὑπῆκοοί του, ὁ ὁποῖος δι' ἐνὸς νεύματος ἔκοπτε τὰς κεφαλὰς, ὁ τρομερὸς τσάρος ἔτρεμε καὶ αὐτὸς βλέπων παντοῦ τὴν προδοσίαν, μίαν δὲ εἶχε μόνην ἐλπίδα, τὰ κατὰ τύχην εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν ἐλθόντα πλοῖα, ἐν μόνον ἐνόμιζεν ἀσφαλὲς καταφύγιον, τυχοῦσης ἀνάγκης, τὴν ἀπομεμακρυσμένην Ἀγγλίαν. Τοὺς φόβους καὶ τὰς ἐλπίδας του ταύτας ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Jenkinson καὶ ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν ζητῶν παρὰ τῆς Ἐλισάβετ συμμαχίαν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν, πρὸς δὲ καὶ μυστικὸν ὅρον συνθήκης περιέχοντα τὴν ἀποβίαν ὑποχρέωσιν μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων, τοῦ νὰ παράσχωσιν ἀλλήλοις ἄσυλον καθ' ἣν περίπτωσιν ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἐπανάστασις ὑπηκόων ἡνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ κράτος των.

Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας ἡ Ἀγγλία οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀπάντησιν θεωρήσασα αὐτὰς ὅλως γελοίας. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ Ῥωσσία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο ἀπλοῦν ἐμπόριον, οὐχὶ δὲ τὸ σπουδαιότερον πάντων, δὲν ἡδύναντο δὲ νὰ ἐκτὴν τὴν ἀζώωσιν τοῦ νὰ κηρύξῃ ἡ Ἀγγλία πόλεμον ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐχθροὺς τῆς. Ὅπως ἀποφύγῃσι λοιπὸν ν' ἀπαντήσωσι δὲν ἀπέστειλαν ὀπίσω τὸν Jenkinson καὶ ἐξέλεξαν ἄλλον τινὰ ἀπόστολον, τὸν Randolph, ὁ ὁποῖος εἶχε διαταγὴν νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Jenkinson εἶχε κοινοποιήσει τὴν

ἐπιθυμίαν τοῦ τσάρου, ἀλλ' ὅτι τοσοῦτον κατέπληξε τοὺς Ἀγγλοὺς, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἠννόησαν αὐτὴν καλῶς, καθότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ βασίλισσα οὐδένα κίνδυνον ἔτρεχεν ἐν τῷ Βασιλείῳ αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου οὐδεμίαν εἶχε πληροφορίαν δυσάρεστον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐθεώρει λοιπὸν ὅτι ὁ Jenkinson κακῶς ἐξήγησε τὴν ἐννοίαν τῶν λόγων τοῦ αὐτοκράτορος. Ὡς πρὸς τὴν συμμάχίαν, ὁ Randolph εἶχεν ἐντολὴν ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν πρότασιν ῥητὴν. Ὁ Ῥάνδολφ ἔφερεν εἰς τὸν Ἰβάν ἐκ μέρους τῆς βασιλίσσης κύπελλον ἐντέχνως γεγλυμμένον, ἐξήτει δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀγγλῶν ἐμπόρων καὶ ἄλλα προνόμια. Ἀλλ' ὁ Ἰβάν ὀργισθεὶς διὰ τὴν στέρησιν τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ Jenkinson, ἄρῃσεν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας τὸν Ῥάνδολφ εἰς Ἀρχάγγελον ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν, ὅτε δὲ τέλος τῷ ἐπέστρεψε νὰ ἔλθῃ εἰς Μόσχαν, προσδιώρισεν αὐτῷ τὴν ὁγδόην πρωινήν ὥραν καὶ τὸν ἄφησε νὰ περιμένῃ ἐπὶ δύο ὥρας πρὶν ἢ τὸν δευθῆ. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν δὲν τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν γεῦμα καὶ ὅμως ὁ περιφρονημένος οὗτος πρέσβυς κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὰ ζητούμενα προνόμια καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σόβιν, ἔχοντος διαταγὴν ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ δώσωσιν ἐξηγήσεις περὶ τῶν γενομένων προτάσεων.

Ὁ Σόβιν οὐδεμίαν τῷ ἔφερεν εὐχάριστον ἀπάντησιν ἐξ Ἀγγλίας. Ἡ Ἐλισάβετ ἔστρεψε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεθύμει πρὸ τούτου νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ μετὰ τῶν γειτόνων του καὶ νὰ μεσιλαβῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὑπέσχετο δὲ καὶ ἄσυλον ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοκράτειραν καὶ τὰ ἀγαπητὰ αὐτοῦ τέκνα. Ὑπὲρ ἑαυτῆς ὅμως οὐδεμίαν ἐξήτει ἀμοιβαίότητα, μὴ προβλέπουσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ζητήσῃ ποτὲ ἄσυλον εἰς τὸν τσάρον. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἡ ὀργὴ τοῦ Ἰβάν ἐκορυφώθη εἰς τρόπον ὥστε ἀνέστειλε τὰ προνόμια, τὰ ὅποια εἶχε χορηγήσει εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἐμπόρους καὶ κατέσχε τὰ ἐμπορεύματά των. Ἐγραψε δὲ εἰς τὴν Ἐλισάβετ ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐνεθυμίζεν αὐτῇ πῶς εἶχε δευθῆ τοὺς πρώτους Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ Chancellor «καίτοι μὴ ὑπαρχούσης οὐδὲ λέξεως ἀποτεινομένης προσωπικῶς εἰς ἡμᾶς» ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' πρὸς πάντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀρκτοῦ. Παρεπονέετο δὲ ὁ Ἰβάν ὅτι αὐτὸς μὲν ἔγραψε περὶ σπουδαίων πραγμάτων τοῦ Κράτους, οἱ Ἀγγλοὶ δὲ περὶ ἐμπορικῶν μόνων ὑποθέσεων. Περὶ Jenkinson οὐδὲ λόγος ἐγίνετο. Τὸ περὶ τοῦ μεγάλου μυστικοῦ ἔγγραφον εἶχε συνταχθῆ ἔσπευσμένως ὡς διαβάτηριον καὶ οὐδεμία ἐδίδετο αὐτῷ ὀριστικὴ ἀπάντησις. «Ἐνομιζάμεν, γράφει ὁ Ἰβάν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἐλισάβετ, ὅτι ἐν τῷ Βασιλείῳ σου ἡ σοκυρία, ὅτι μόνη ἐκυβέρνης καὶ ὅτι ἐπαγρύπνεις

ἐπὶ τῆς ἰδίας τιμῆς καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους σου. Διὰ τοῦτο εἰχομεν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διαπραγματευθῶμεν μετὰ σοῦ περὶ τοιούτων ὑποθέσεων. Εἶναι ἄρα ἀληθὲς ὅτι οἱ ὑπουργοὶ σου κυβερνοῦσιν ἄνευ σοῦ καὶ οὐ μόνον ὑπουργοὶ ἀλλὰ καὶ ἔμποροι, οἱ ὅποιοι ὀλίγον φροντίζουν περὶ τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ τὰ ἐμπορεύματα των μόνον σκέπτονται; Ἀλλὰ θὰ ἴδωσιν οἱ ἔμποροί σου ὅποιον ἐμπόριον θὰ κάμωσι παρ' ἐμοί. Τὸ Βασίλειον τῆς Μοσχολίας μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἔσχεν ἀνάγκην τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων. Πάντα τὰ γράμματα καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια ἐχορήγησάν, τὰ ἀναίρω.» Προφασίζομένης δὲ τῆς Ἐλισάβετ ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὰ παράπονά του, ἐπαναλαμβάνει ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς σπουδαίας ὑποθέσεως περὶ τῆς ὁμίλησε μετὰ τοῦ Jenkinson. «Ἡξευρε, λέγει, ὅτι οἱ ἔμποροί σου θὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν δυσμένειάν μου ἐνόσω δὲν μοὶ ἀποστέλλεις πρέσβυν καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν Jenkinson.»

Ἐπὶ τέλους ὁ Jenkinson ἐπανῆλθεν εἰς Ῥωσίαν, εὔρε δὲ τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον εἰς τρομερὰν θέσιν. Ὁ Ἰβάν ἐτέλει τότε τὸν τέταρτον αὐτοῦ γάμον, ἐκλέξας σύζυγον μετὰξὺ δύο χιλιῶδων νεανίδων συνελθουσῶν ἐπὶ τῇ διαταγῇ αὐτοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ του Slobode Alexandra. Ἐκεῖ ἐδέχθη ὁ Ἰβάν τὸν ἀγαπητόν του Jenkinson. Ἀφοῦ οὗτος ἡσπασθὴ τὴν χεῖρα τοῦ τσάρου καὶ συνεγάγη αὐτῷ, ὁ Ἰβάν ἀκολουθῶν τὴν ἐθιμοταξίαν τῆς Αὐλῆς του, ἡγήρεθαι καὶ ἡρώτησεν· «Ἡ ἀδελφὴ μου, ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ὑγιαίνει;» Ὁ δὲ ἀπεσταλμένος ἀπήντησεν· «Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν Μεγαλειότητά της τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εἰρήνην· τὰ καλὰ ταῦτα εὐχεται καὶ εἰς σὲ μιλόρδε, ἀγαπητὲ ἀδελφε αὐτῆς.» Ὁ τσάρος ἐκάθησε τότε καὶ ἀποπέμψας τοὺς πλείστους τῶν παρευρισκομένων διέταξε τὸν Jenkinson νὰ πλησιάζῃ μετὰ τοῦ διερμηνέως του. Μετὰ μακρὰν συνομιλίαν ἐπέσθη νὰ παραιτήσῃ τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν καὶ ἀπέδωκε πάλιν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἐμπόρους τὰ προνόμια, τὰ ὅποια τοῖς εἶχεν ἀφαιρέσει.

Οὕτως ἐτελείωσε τὸ περίεργον τοῦτο ἐπεισόδιον, ἔκτοτε δὲ οἱ Ἀγγλοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ἐμπορεύωνται ἀνενοχλήτως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰβάν.

[Revue des deux Mondes.]

E. E.

ΠΕΡΙ ΕΥΣΑΡΚΙΑΣ

Ἐκ τῶν πολλῶν φαινομένων, ἅτινα συνήθως λαμβάνονται γνῶμων καὶ σφυγμόμετρον τῆς διανοητικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, εἶναι ἡ εὐσαρκία, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἡ περὶ εὐσαρκίας κρίσις. Παρὰ τοῖς ἡμερωμένοις λαοῖς τῆς Εὐρώπης ἡ εὐσαρκία εἶναι σύμβολον πλούτου, ἀφθονίας, τρυφῆς, ἀγυμνασίας καὶ ἀφροντισίας· ὁ γὰρ δὲ καὶ ἀπρεπὴς ὑπολαμβάνεται

καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν εὐσωματούντων, ὅταν ὑπερβαίνει τὸ μέτρον καὶ ἀποκλίνει εἰς ὑπερβολήν. Ἐν Πολυνήσιᾳ τοῦναντίον εἶναι σύμβολον καὶ ἐξαιρετικὸν προνόμιον τῶν φυλάρχων καὶ τῶν τούτοις οἰκείων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πολὺν ὄχλον, ὅστις ὑπάρχει σχετικῶς ἰσχνότερος. Μόνον ἐν Σαμόᾳ διαπρέπουσιν ἐπὶ παχύτητι σαρκὸς προὔχοντες τε καὶ ὑποδεέστεροι. Εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν προελαύνει ἡ εὐσαρκία παρὰ τοῖς φυλάρχois ἐν Χαβάῃ, ὧν αἱ νεανίδες οὔτε περικαλλεῖς, οὔτε γάμου ἄξια νομίζονται, ἐὰν μὴ προσλάβωσι πάχος κολοσσικὸν καὶ τερατώδες. Παρὰ τοῖς Τογγανοῖς καὶ τοῖς Μαρκεσάνοις ἀνευρίσκεται εὐσαρκία μετριώτερα. Τὸ ἀνάπαλιν δὲ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Γίλβεργτ ἡ πολυσαρκία εἶναι τὸ πρακτικώτατον πλεονέκτημα ἐγγυρίων, ἀρχόντων καὶ ἱεραποστόλων· ὅσω σαρκωδέστεροι οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ Φραγκισκανοὶ, τοσοῦτω εὐπειθέστεροι οἱ ἀρχόμενοι καὶ οἱ προσήλυτοι. Ἐν Ἰνδικῇ ἡ εὐσαρκία τιμᾶται ὡς σύμβολον ἀνωτέρας κοινωνικῆς θέσεως· ἐπιδιώκεται δὲ καὶ πολλάκις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συχνῆς πόσεως τοῦ γι, ὅπερ ὅμως φθείρει τὸ ἥπαρ. Ἐν Σινδ αἱ ἀνώτεραι τάξεις ὑπολαμβάνουσι τὴν εὐσαρκίαν δαίμονα καλλονῆς καὶ ἀξιοπροεπειίας· οἱ ἐγγυὲς τούτων οἰκοῦντες ὀρεινοὶ ἔχουσιν ἀντίθετον φιλοκαλίας αἰσθημα καὶ ἀποφεύγουσι τὰς πολλὰς σάρκας ὡς μέγα δυστύχημα. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καθόλου, προσὸν γυναικὸς ὡραίας γάμου εἶναι ἡ εὐσαρκία· κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μανού, ὁ νυμφίος πρέπει νὰ ἐκλέγῃ νύμφην ἔχουσαν βᾶδισμα νεαροῦ ἐλέφαντος, οὗσαν ἐπομένως καὶ ἀναλόγως παχεῖαν. Οἱ Σῖναι τοῦναντίον οὐδὲν βδελύσσονται πλείονον ἢ γυναικα εὐτραφῆ· οἱ ἄνδρες δὲν αἰσχύνονται ἐὰν ᾖναι εὐσωματοῦδες· ἐπιζητοῦσιν ὅμως νύμφας ἔχουσας μετρίαν τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος καὶ φὴν λεπτοτάτην. Κλασικὴ χώρα βασιλικῆς πολυσαρκίας ὑπάρχει ἡ νότιος Ἀφρική. Οὐχὶ πάντες οἱ αὐτόθι λαοὶ ἔχουσι τὴν φιλοκαλίαν τῶν Μακολωλῶν, αἱ τινες περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν εὐσαρκίαν ἐντὸς τεταγμένου μέτρου. Οἱ Ὀθάμβαι ἐκλέγουσιν ἡγέτας τοὺς ἔχοντας φυσικὴν διάθεσιν νὰ γίνωσι σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ ὑπέρπαχεις· οἱ βασιλεῖς των λοιπὸν σιτίζονται καὶ πιαίνονται ὡς χοῖροι· λαμβάνουσι δὲ ἐνίοτε πάχος ἑξαλλον, οἷον ὁ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Γάλτωνος περιγραφείς, ὁ ἐν ὑπαίθρῳ θέρους καὶ χειμῶνος καθεύδων, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέρψῃ εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Οἱ κυρίως Κάφροι, καίτοι πολυφαγοῦντες, δὲν εὐσωματοῦσι. Παρὰ τοῖς Ματαβέλοις ἡ παχύτης νομίζεται ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀρχοντος προνόμιον· ὁ δὲ παχὺς ὑπήκοος τιμωρεῖται ὥσαντι ἐφωρᾶτο ἐπὶ κακουργήματι. Οἱ Βαγόγοι τιμῶσι τὴν πολυσαρκίαν ὡς θεῖον προσόν, τὸν δὲ πολὺσαρκον ὡς μετέχοντα θείας οὐσίας. Τὸ ἐθιμον τοῦτο φαίνεται παλαιότατον, διότι ἐν τοῖς

ἀρχαιοτάτοις μνημείοις τῆς Μερόης αἱ βασίλισσαι παριστάνονται τοῖς καὶ τετρακίς παχύτεραι τοῦ κατὰ φύσιν. Ἐν Οὐνυῳρῳ ἡ πολυσαρκία εἶναι ἡ μόνη τῶν γυναικῶν καλλονή· τούτου ἕνεκεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων αἱ παρθέναι σιτίζονται διὰ γαλάκτων, μαστιγούμεναι, ἐὰν μὴ ἐκπίωσι 10 ἢ 15 χύτρας τῆς ἡμέρας. Ἡ ὑπέρμετρος εὐσαρκία, ὡς τεκμήριον γυναικείας καλλονῆς ἀνευρίσκεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀραβῖν, οἵτινες τὴν διέδοσαν ὅποιδήποτε ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των. Κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἰδεῶδες τῆς κατὰ τοὺς Ἀραβας καλλονῆς δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὸ πολὺ τῶν σαρκῶν· βαθυμυδὸν ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ τούτων πλησμονή, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Μωάμεθ, αὐτὸς οὗτος ὁ προφήτης ἡγάγετο τὴν πολυέραστον αὐτῷ Ἀἰσά διὰ μόνην τὴν ὑπερφυᾶ αὐτῆς παχύτητα. Τῷ ὄντι ἡ Ἀἰσά ἐβάδιζε πάντοτε στηριζομένη ἐπὶ δύο θαλαμηπόλους, αἱ τινες πολλάκις ἔπεσον χαμαὶ ἕνεκα τοῦ ἀφορήτου βάρους της. Τὸ καταλληλότατον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν πολυσαρκίας εἶναι καὶ ἐνθάδε τὸ γάλα, μάλιστα δὲ τὸ τῆς καμήλου. Αἱ παρθέναι ἐκάστην πρωΐαν ξυλοκοποῦνται ἀνηλεῶς, ἐὰν μὴ ἐκπίωσι τὴν νενομισμένην δόσιν. Ἐν τῇ Κάτω Σενεγάλῃ ἀποστέλλουσιν οἱ Ἀραβες τὰς νεαράς συμβίους των εἰς ἀρεστώσας πλουσιωτάτας νομάς ἵνα γεύωνται παχυτέρου γάλακτος καὶ ἀποβαίνωσι παχύτεραι. Ἀλλως δὲ ἡ πολυσαρκία ἀνακόπτει πρωίμως τὴν τεκνογονίαν.¹

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωγιοῦ.]

88.

Ἡ κατέχουσα τὸν ἄνθρωπον φιλαυτία αὐξάνει ἢ σμικρύνει τὰ προτερήματα τῶν φίλων αὐτοῦ, κατὰ λόγον τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς παρ' αὐτῶν ἔλαβει. Ἀποφαίνεται δὲ περὶ αὐτῶν, στάθμην ἔχων τὴν πρὸς αὐτὸν φιλικὴν αὐτῶν συμπεριφορὰν.

89.

Πᾶς ἄνθρωπος προθύμως τὸ μνημονικὸν αὐτοῦ αἰτιᾶται· τὴν κριτικὴν ὅμως τοῦ νοῦς αὐτοῦ δύναμιν οὐδεὶς.

90.

Ἐν τῇ τοῦ βίου ἀναστροφῇ ἀρέσκομεν μᾶλλον τῶν ἐλαττωμάτων ἡμῶν ἕνεκεν, ἢ τῶν προτερημάτων ἡμῶν.

91.

Καὶ ἡ μεγίστη φιλοδοξία μένει τεθαμμένη ἐν τῇ ἀφανείᾳ, ὅταν ὁλως ἀδύνατον ᾖναι τὰ διανοήματα αὐτῆς νὰ λάβωσι αἰσίαν τινὰ ἐκβάσιν.

Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς 183 ἄνδρες καὶ 226 γυναῖκες ἐν Αὐστρίᾳ ὑπερέβησαν τὸ 100ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των.

1. Κ. Λ. 10.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Άνδρες τινές, ἐν οἷς ὀλίγιστοι εἶνε διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν προτερήματα ἄξιοι λόγου, διαμαρτύνονται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀναπαύουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἐξουσίαν. Ἐκαστος δὲ αὐτῶν ἔχει προσηλύτους τινάς, ἀκολουθοῦντας τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν ἑπτὰ μόνον χωροῦσιν ἐν τῇ Κυβερνήσει, διότι ἑπτὰ μόνον εἶνε τὰ ὑπουργεῖα. Ἐν ὅσῳ δὲ μένουσιν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Κυβέρηται ἀντιβικῆρ, ἀργυρώητορ, τυράντοι, δυνάστας, διαφθορεῖς. Πραττέτω τὰς ὕβρεις τὰς ἄλλας, τὰς μικράς καὶ ἀσημάντους. Οἱ δὲ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων, ὀνομάζονται ἀφ' ἑαυτῶν φίλοι τοῦ λαοῦ, ἐλπίδες τῆς πατρίδος, ἀρετὴ καὶ ἀνταπάργησις. ὁ τόπος, καὶ κραυγάζουσι κατὰ τῶν καταχρήσεων, καθ' ὧν οὐδὲν ἄλλο αὐτοὺς λυπεῖ, εἰμὴ ὅτι δὲν πράττουσιν αὐτὰς αὐτοί. Οἱ ἑπτὰ δὲ οἱ ἐν ταῖς πράγμασι, παχύνονται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, μέχρις οὗ καταπέσωσιν ὡς βδέλλαι κακορεσμέ- ναι. Ἄρα δὲ καταπέσωσιν, ἑπτὰ ἄλλοι διαδέχονται αὐτοὺς, καὶ κληρονομοῦσι καὶ τὰς εἰρη- μένας αὐτῶν ἐπωνυμίας, τουτέστιν ὀνομάζονται Κυβέρηται ἀντιβικῆρ, ἀργυρώητορ, τυράντοι, δυνάσται, διαφθορεῖς, οἱ δὲ ὑποσκε- λισθέντες ἀποκαλοῦνται φίλοι τοῦ λαοῦ, ἐλ- πίδες τῆς πατρίδος, ἀρετὴ καὶ ἀνταπάργησις, ὁ τόπος. Διὰ τὴν φθάσασιν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ ἑπτὰ καὶ διὰ τὴν μείνωσιν ἐν αὐτῇ, οὐδενὸς φεί- δονται· ἡ ταραχὴ, ἡ ἀνισυχία, ἡ φθορὰ τοῦ τόπου εἶνε τὰ συνήθη αὐτῶν ὄργανα. Ἡ πολι- τεῖα αὐτῶν δὲν διαφέρει τῆς τοῦ ἀγρίου, τοῦ κόπτοντος ἀπὸ τῆς ρίζης τὸ δένδρον, διὰ τὴν φάγῃ ἓνα μόνον ἐξ αὐτοῦ καρπὸν, ὃν ἐπιθυμῶν ἐπεθύμησε, προσομοιάζει δὲ τὴν τῶν πλάνων, τῶν κατοικούντων παράλια ἀπρόσιτα, οἵτινες ἀνάπτουσι ψευδόπυρα, διὰ τὴν σύρῃσι περὶ τὰς ὑφάλους τὸ παραμειβὸν πλοῖον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ κερδίσωσιν ἐκ τῶν ναυαγίων δύο σανίδας πρὸς ἐπισκευὴν τῆς στέγης τῆς καλύβης αὐ- τῶν. (Ἀλφρόντος Κάρο.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ ὁκτώρ Κάρολος Ροὺς ἔγραψεν ἐν τινὶ ὀρνιθολογικῇ ἐφημερίδι διαμαρτυρούμενος κατὰ τοῦ σημερινοῦ συμοῦ, οὗ ἕνεκα κινδυνεύουσι νὰ εξαφανισθῶσιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς πολλὰ εἶδη χαριεστάτων πτηνῶν.

«Πρὸ τριῶν ἐβδομάδων, γράφει, ἀνέγνω ἐν τινὶ τῶν ἐφημερίδων τῆς Λειψίας ἀγγελίαν κα- ταστάματός τινος ἀναγγέλλοντος ὅτι ἔλαβε 32,000 κολυβρίων ἀπεξηραμένων καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἄλλων πτηνῶν πρὸς στο- λισμὸν τῶν γυναικείων πέλων. Πρὸ τινῶν δὲ ἐτῶν οἱ Γερμανοὶ ἐπενόησαν νὰ φορῶσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των σπίνους, καλογιάννους, με-

λισσοφάγους καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἐγχώρια πτη- νά· ἀλλὰ κατὰ τοῦ βαρβάρου τούτου καὶ ἀπαν- θρώπου συρμοῦ ἐπανέστησαν αἱ ἐφημερίδες ἀ- παξάπασαι καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ συρμὸς κατη- γήθη.

Ἀλλὰ σήμερον ὅμως αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυ- γατέρες ἡμῶν δὲν ἐξετάζουσι πολὺ πολὺ τὰ τοιαῦτα, διότι αἱ εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν των προσ- φερόμεναι ἐκατόμβαι τῶν ἀθῶν πτηνῶν γίνον- ται ἐν χώραις ἄλλαις καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Τί δὲ νομίζετε ἀναγινώσκουεν ἐν τινὶ ἀμερικα- νικῇ ἐφημερίδι (The Land and Water); «Ὅτι αἱ Μαύραι τῆς τε Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀντιγράφουσαι καὶ μιμούμεναι τοὺς εὐρωπαϊ- κοὺς συρμούς, στολίζουσι τὴν κεφαλὴν των διὰ κολυβρίων καὶ ἄλλων καλλιπτέρων πτηνῶν. Ὡ- στε ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ προειπώμεν τὴν μετ' οὐ πολὺ τελείαν καταστροφὴν τῶν χαριεστά- των τέκνων τοῦ αἰθέρος.

Κύριός τις, ὁμιλήσας ἀνευλαβῶς περὶ τοῦ στρατηγοῦ Marmont, προεκλήθη εἰς μονομα- χίαν ὑπὸ τινος ἀξιωματικοῦ.

— Ἐξ ὀνόματός σας μὲ προκαλεῖτε; ἐρωτᾷ ὁ προσβαλὼν τὸν στρατηγόν.

— Ὅχι, κύριε.

— Ἐπὶ τίνι λοιπὸν τίτλῳ ἔρχεσθε νὰ μονο- μαχήσητε μετ' ἐμοῦ;

— Εἶμαι ὑπάσπιστής τοῦ στρατηγοῦ Mar- mont.

— Πολὺ καλὰ· θὰ σᾶς στείλω τὸν πρῶτον μου γραμματέα· εἶμαι συμβολαιογράφος.

Εἰς ἈΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Συνδρομητῆς ἡμῶν ἐν Λαμῖᾳ ἀνεκοίνωσεν ἡ- μῖν τὸ ἐξῆς προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν σφηκῶν, ὅπερ ὀρεσίβιός τις φί- λος του τῷ συνέστησε, καὶ ὅπερ, δοκιμασθὲν πολλάκις, ὡς γράφει ἡμῖν, ἀπεδείχθη ἀλάνθασ- στον.

Ἄρκει τις, πλησιάζων εἰς σφηκιὰν, νὰ κρατῇσθαι τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης μετὰ τῶν ὀδόντων, δάκνων αὐτὸ ἡρέμα· ὅσαι σφήκες καὶ ἐπέλθωσι καὶ ὅσον ἂν προσπαθῶσι νὰ κεντρίσωσι τὸν οὕτω προφυλαγμένον, εἰς μάτην. Ὁ δάκνων τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης του μένει ἀπρόσβλητος καὶ τεθωρακισμένος, διότι τὸ κέντρον τῆς σφηκῆς δὲν εἰσχωρεῖ εἰς τὴν σάρκα του.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται, τὸ ἐξομολογούμεθα, ἰ- κανῶς παράδοξον, καὶ θὰ φανῇ παραδοξότερον ἔτι, ὅταν προστεθῇ, ὅτι τὸ προφυλακτικὸν τοῦτο μέσον δὲν ἰσχύει κατὰ τῶν δηγμάτων τῆς με- λίσσης. Ἐν τούτοις βεβαιῶ ἡμᾶς ὅ ἐπιστέλλων, ὅτι δὲν εἶνε ἀστείότης, ἀλλὰ πρᾶγμα, ὑπὸ πέ- ρας μακρᾶς δοκιμασθὲν καὶ κυρωθὲν.